

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

XI. évfolyam.

KISS JÓZSEF

35. szám.

ALAPITTATOTT 1870.

Angol, francia
uri divatcsikkek, fehérnemű-
és kalap-raktár

Várady Béla

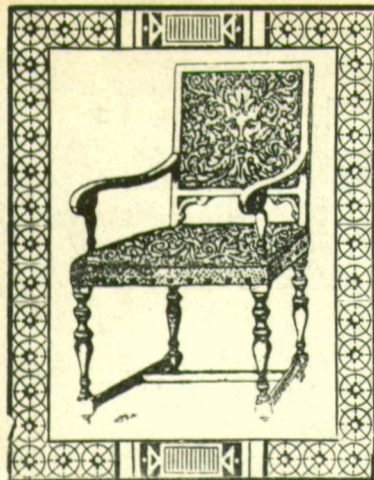
BUDAPEST, IV., Kisújvárosi út 9. szám.
Készít férfifruhákat
kisírólag angol sálövegekből
mérték szerint.

A román trónörökös családja.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VII., Alsó-Erdősor 3. sz.

Gmehling Hermann & Co

csász. és királyi udvari szállító

bőr és bőrbutor gyára

Budapest

VII-ik kerület,

Damjanich-u. 6.

Bórszékek, támlányok, mappák,

papirkosarak, kályhaellenzők stb.

Régi nádszékek bőrrel bevonatnak.

Hol keressük
a legjobb
arczport?

Kérjük a

Müller J. L.

féle

Blaha-Serail-Poudert.

Blaha Lujza (Splényi báróné) művésznőnk kedvelt arcporát, mely ugy nappal, mint éjjel használva, minden arcpor között a legjobb; kiváló szakemberek által megvizsgálva, végleg tisztának és teljesen ártalmatlannak találtatott. Mint piperezser nélkülözhetlen, az arczpornek a legszebb fehér színt, üdeseget, szépséget és pirt kölcsönzi.

Egy doboz 1 K. 20 f., nagyobb 2 K.

Crème Pompadour. Egy tégely 3 K. 20 f.

Ez azon szer, melylyel a híres Pompadour asszony csodás szépségét megőrizhette anélkül, hogy az egészségére ártalmas lett volna. A »Crème Pompadour« az arcz és kéz bedörzsölésére használtatik reggel és este, azután »serail poudert«-rel lesz behintve. — Kapható a gyárosnál:

MÜLLER J. L. császári és kir. udvari szállító

illatszer- és piperezsappan gyári raktára

Budapest, IV., Koronaherczeg-u. 2. alatt.

Nagy raktár rendkívül jó minőségű fog-, haj-, ruhakefékben és fésűkben.

Utánzásoktól óvatik.

*Tannonia szálloda
Budapest, Kerepesi-ut 7. szám.
A nemzeti színház mellett.*

Az eczetjét otthon készítheti

(nagy megtakarítással)

minden háziasszony, ki a „**Vinacet**“ kedvelt eczet-eszenciát használja. Egyszerűen vízzel hígítva készítik a szükséges mennyiségű eczetet és így mindig frissen kapunk kitűnő minőségű eczetet. A készen kapható eczet gyakran meg van romolva vagy majdnem mindig elromlik a konyhában. Oly eczet azonban ártalmas az egészségre és az ételek konzerválására teljesen hasznavehetetlen. Ki egyszer »Vinacet« eczet-eszenciát használt, mindenkor ezt fogja használni. Kapható minden fűszer-, csemege- és droguista-üzletben. 1/4 literes üveg ára 1 korona. 1/2 literes üveg ára 3 korona. Tessék a mellékelt védjegyre ügyelni.

Budapesti képviselők:

Kellner Testvérek, VI., Szondy-utca 45—47.

Eladási helyek Budapesten: Bellák István, Rottenbiller-utca 3. Bruckner Ignác, József-utca 53. sz. Bossák és Szépe, Izabella-utca. Czajlik Lajos, Váci-körút. Czékkel Ferenc, Damjanich-utca. Dióssy Kálmán, Kerepesi-ut. Grigár József, Soroksári-utca. Hell Ferenc fia, Kőbánya. Jung Péter, Vamház-körút. Kimál Testvérek, Hunyady-tér. Luft József, Egyetem-utca. Lux Mihály, Múzeum-körút. Neruda Nándor, Kossuth Lajos-utca. Pelcz Lipót, Felső-Erdősor. Perl Adolf, Ujpest. Roth Albert, Kőbánya. Vogl Gyula és Szattinger A. Andrassy-ut. Szihta Alajos, Eötvös-utca. Szimon István, Váci-körút. Szita István, József-körút. Zimáni Gyula, Bethlen-utca.

RÖSER JÁNOS

nyilvános tan- és nevelő-intézete

BUDAPEST, VI. ker., Aradi-utca 10. sz. (Röser-ház).

Ezen intézet alapított 1853-ban. Eddigi tanulók száma 15384, magában foglalja:

a **nevelő-internatust**, melyben vidéki családok fiai teljes ellátást, felügyeletet és nevelést nyernek, a **felső kereskedelmi iskolát**, mely egyenrangú és egyenjogú a kereskedelmi akadémiákkal, záró bizonyítványai az egyévi katonai szolgálatra jogosítanak, a **polgári iskolát**, mely egyenrangú és egyenrangú az állami és községi iskolákkal. Növendékek felvétele szeptember 5-ig. Tanácsos azonban a beiratást minél előbb eszközölni, mert az elmúlt évben sem adhattunk a később jelentkezőknek helyet. Értesítést küld és felvilágosítást ad az igazgató,

RÖSER JÁNOS, Budapest, Aradi-utca 10. sz.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fill.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Alsó-Erdősor 3. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adnak vissza.

— Budapest, szeptember hó 2. —

Krónika.

Klerikálisok és radikálisok.

— aug. 31.

Az az eset, hogy az egyetem nagyságos rektora s az ő engedelmes szenátusa három, mint ahogy Heltai Jenő mondaná: zilált felekezeti körülmények közt élő fiatal embert egy esztendőre kicsapott az egyetemről, nem minden vonatkozásában oly páratlan s rendkívüli, mint ahogy sokan első fölháborodásukban hitték.

Egyetemről lévén szó, nézzünk át az egyetemek klasszikus hazájába, Németországba. Politikai pártok talán nem, de társadalmi és nemzeti pártok vannak azokon is, és ha a budapestin most a klerikálisok s a reakzionáriusok vannak fölül, a német egyetemek ifjuságán, kivéve a márcziusi időket, alig uralkodott más, mint a reakció. Az ő *burschenschaft*jaik a leggőgösebb reakció, chauvin-ság s exkluzivitás tanyái és melegágyai. A német *bursch* durva, gőgös, türelmetlen, szűkkeblű, elfogult, sőt kegyetlen. Ilyen volt a legnagyobb *bursch*, Bismarck is, és ha ő, a maga göttingai idejében, nem kivétel volt, hanem szabály, most meg éppen örök mintaképe a teuton ifjunak. Lengyelnek, katolikusnak vagy zsidónak lenni porosz egyetemen éppoly kínos, ha nem kínosabb, mint minálunk radikális ifjunak lenni. Mert ha minálunk a radikális ifjat előnti az epe s eszébe jutnak a makkabéus ősök: nincs az az üldözött katolikus, az az *uri gyerek* vagy gentry-palánta, hogy elébe ne állna. Ellenben vannak német *burschenschaft*ok, melyeknek ifjai csak keresztyén-germán ifjakat méltatnak rá, hogy összemérjék velük a *Schlager*-jukat. S a német tudomány mindazonáltal virul, virulnak a német egyetemek is, s az *alma mater*ok kebeléről épen, erősen, egész életükre fölfegyverkezetten kerülnek ki az ifjak, germánok s nem germánok egyaránt.

S a tanárok? Éppen a német egyetemeken a liberalizmus és a demokrácia sohasem öntötte el a kathedrákat. A szociáldemokrácia most — titkon vagy nyíltan — nagyon hódít a professzorok között, de a szabadságnak az a mérsékelt eszméje, mely bárón alul kezdődik, munkáson fölül végződik, s a társadalomnak csak egy bizonyos rétege számára kívánja komolyan a szabadságot s az egyenlőséget — egyszerűen: a polgári liberalizmus sohasem kötelezte a német professzort. Mommsen és Virchow mint politikus sohasem hatott úgy az ifjuságra

s a közvéleményre, mint hatott a látás lelkű Treitschke vagy hat a hideg eszű Adolf Wagner, kik a történelmet illetve a közgazdaságot par excellence antiszemita tudományokká tették. A legnagyobb német nevelő, a berlini professzor Hegel, valóságos glóbusztartó Atlasza volt a porosz reakciónak, ha, különös iróniaképpen, a legvadabb forradalmárokat is ugyancsak ő termékenyítette meg. Egyáltalában: nincs a reakciónak az a fajtája, mely a német egyetemekre ne támaszkodhatna, akár a deákokra, akár a professzorokra. S a német tudomány mégis virul, virulnak a német egyetemek, és virul az a közélet is, melynek embereit ezek a professzorok nevelik.

Mi hát a különbség, amely miatt haraggal és utálattal kell a mi budapesti egyetemünkre néznünk, az *uri* ifjuságra s az urasági professzorokra?

A különbség ez:

a német ifju reakció volt már 1813-ban is, reakció most is, és ez a reakció családi öröksége, mely apáról fiura száll és fiuról unokára —

az a német professzor pedig klerikális, antiszemita vagy reakzionárius volt kandidátus korában is, az docens korában, az maradt mint extraordinárius, nem változott mint ordinárius, s nem változik majd *honoris causa* sem —

ellenben ugyanazon *uri* ifjuság s ugyanazon urasági professzorság, mely ma a mi egyetemünkön *uri* és urasági: ha ma más divat járná s ezzel jobban lehetne strébolni, olyan demokrata, liberális, negyvennyolczas, protestáns, zsidó és szabadkőmives volna, hogy Kossuth Lajos és Deák Ferencz Bach és Thun volna hozzája képpest. Ha tíz év előtt rector magnificus: Ponori Tewrewk Emil ur ódákat s epigrammákat ír a radikális ifjakhoz, s a klerikálisokat csapja ki az egyetemről. Ha ma a főherczegek szabadkőmivesek: az egyetem szenátusának még az anarkia is kevés volna. De mivelhogy ma a néppárt uralkodik, Vaszary Kolos rossz katolikus, s a főherczegek még mindig nem tagjai a szabadkőmives páholyoknak: a nagyságos rector s a fényes ábrázatu tanács per *ne merészkedjék* tárgyal az *alma mater* nevében a független egyetemi polgárokkal, s ifju embereket, kik még tulságosan tizen-nyolcz évesek arra, hogy szó nélkül ott vegyék föl a sárga foltot, ahol a nagyapjuk letette, egy-egy esztendővel rövidít meg az életükben. Mint az egész országban, a *kis tükrében*, az egyetemen is ugyanazon folyamat megy most végbe, mint az Unió déli államaiban, ahol a nagy háboru után a négereket emanczipálták s reczipiálták ugyan, de mikor ezek a jámborok komolyba vették a törvényt s ostoba hiuságukban élni kezdetek szavazó

jogukkal, sőt hivatalokra is aspiráltak: a yankeek szó nélkül fogták a Winchestereiket, s egypár golyóval a hasába *ad oculos* demonstrálták az ostoba niggernek, mi is az az emancipáció és reczepció. Minálunk is most ilyen winchesteres idők járnak, az egyetemi urfiak is ezzel a fegyverrel járkálnak a folyosókon s a termekben, s a kegyelmes, méltóságos és nagyságos tanár urak, kik jó részt lakáji szolgálatokért kapták a katedráikat, természetes, hogy e lakáji szolgálatot folytatják az ifiurakon is. Az ifiurak strébolnak, s a tanár urak, mint jó pásztoroknak illik, maguk mutatják meg nekik, hogy kell ezt a mesterséget tökéletességre vinni. Ez lévén az egyetemen tudomány, melynek honunkban gyakorlati értéke nagyon, a tanár urak csak kötelességüket teljesítik, mikor minden egyéb helyett főképp erre a disciplinára vetik a fősúlyt. S e tudományból már kollokviumok is vannak. Minden ifju, ki figyelve ül egypár magáról megfélemezett szabad szellemű tanár órája alatt, hogy annak istentelenebb nyilatkozatait azon melegében lesztenografálja s illetékes helyen beárulja: kitűnően kollokválnak nyilvánítatik. Ime: a kölcsönösség, melylyel a német egyetemi rendszer annyit henczeg, minálunk is megvan. Az ifiurak ellenőrzik a szabadkőműves tanárokat, a tanár urak ellenőrzik a szabadkőműves ifjakat, az egyetemi rektor s az ifjusági vezér urak pedig együtt rendelik meg a papirosboltban a predikátumos vizitkártyákat. Valaha szabadságban, egyenlőségben s tesvériségben strébolunk, ma reakcióban s katolicizmusban strébolunk — csak a forma változik, maga a tudomány örök. A magyar tudományegyetem s a magyar tudományos Akadémia nevében ezért van benne az örök jelző: a tudomány.

*

Mindezek után pedig? Várjuk meg, *dum defluat amnis*, és — minden víz csak lefolyik egyszer — megint divatos, mert hasznos lesz nálunk liberálisnak és radikálisnak lenni. Nem adunk neki tiz évet, hogy Darányi Náczi ő exczellenciája megint forradalmár lesz, mint volt anno egyházpolitika, s az ifjak is szabadságszeretőek lesznek, mert szabadságszeretőnek lenni czélszerű. Ami a három relegált radikális ifjat illeti — tudja isten, ezek a fiatal emberek jogászok, s mi az igazi jogásznak egy esztendővel több vagy kevesebb? Ha ők sem lesznek már tizenhatsz évesek, belátják majd, mily igazuk van azoknak a náluknál egy nemzedékkel idősebb — radikálisoknak, kiknek okos gyávasága, melylyel szó nélkül, egy kardcsapás nélkül hagyják maguk fölé borulni a reakciót, szegény fiuknak most egy-egy esztendejébe kerül. Az idősebb — radikálisok megérték már Tisza-Eszlárt is, s az üzlet mégsem pusztult bele. Tudunk mi liberális főispánokat, még pedig nem is a legsilányabb fajtából, kik pályájukat antiszemita képviselőül kezdték — s van, ime, miniszterünk is, ki az egyházpolitika napjaiban forradalmár volt, ma pedig — agrárius. Az egész nem veszedelmesebb, mint egy esztendei rossz termés; bajnak baj, de a — radikálisok egyik őse, az okos egyiptomi József, hét sovány esztendőt is ki tudott bőjtölteni, s nem soványodott bele. Ahogy végignézzünk azokon a szü-

letett radikálisokon, akik minálunk pénzben, buzában s egyéb valutákban csinálnak: úgy látszik, nem soványodnak bele, hogy a régi Fáraóra új Fáraó következett. Sőt, ha felekezeti viszonyaik csak valamivel is kevésbé volnának ziláltak, ők is megengednék maguknak — hála istennek, van miből — azt a luxust, hogy klerikások, agráriusok és antiszemiták legyenek. A póruljárt három radikális ifju pedig, ki a hazának vagy nyolczszáz ezer, állítólag a sajtót, a bankokat s minden javakat kezében tartó, született radikálisa helyett szenved, s kit a többi hétszázkilenczvenkilenczvenkilencz annyira magára hagy — leljen vigasztalást a szent igében: *zu was geht er auf die Börs'*. Kicsapták őket? jól tették, minek mentek radikálisoknak.

I—s.

Ha az enyém volnál!

I.

*Ha az enyém volnál, de megbecsülnélek!
De megbecsülnélek, jaj, de szeretnélek!*

*Ugy viselném gondod, mint beteg madárnak,
Ugy melengelnélek, úgy ápolgatnád.*

*Ide pihentelnéd fejed az ölembe,
Én volnék az erős, te volnál a gyenge.*

*Vigasztaló szóval én vigasztalnád,
Édes, meleg csókkal meg is gyógyítnád.*

*Meg is gyógyítnád csókkal, szerelemmel,
Meg is tartanád örök hűségemmel.*

II.

*Rövid a leveled, alig egynéhány sor,
Mégis elolvastam, isten tudja, hányszor.
Minden betűjére, mindegyik sorára
Égő csókom hullott, tűz-zápor módjára.*

*Rövid a leveled, alig egynéhány sor,
Mégis elolvastam, nem egyszer, de százszor.
Százszor elolvastam, nevelve meg sirva
S tán még most se tudom: mi van bele írva.*

Erdős Renée.

Ha a gazdag férfi lusta nőt vesz feleségül, mind a ketten boldogok.

*

Egy ma többet ér két holnapnál.

*

Nem mindenki barát, a ki klastromban él.

*

A képzett énekes hamarabb reked be, mint a vásári kikiáltó.

*

A sótól és kenyértől piros-pozsgások lesznek az orczák. Tudni illik a sókereskedő és a pék orczái.

*

Némely ember a kárán lesz okos, másra az okosság hoz kárt.

Papp Dániel hagyatékából.

Fogh, a lusta.

I.

A pacséri Fogh Péter urat — mint talán emlékezni méltóztatnak — a hegyóriások fönséges mozdulatlanságában volt alkalmam bemutatni a multkor. E ritka férfiú valóban részesült a kiválasztottak ritka szerencséjében: vagyis oly lusta volt, hogy már életében is ércbe volt öntve. A legyek legalább háborítatlanul mászkálhattak rajta, akár a bronzszobrokon. De miként az éremnek, úgy a lusta embernek is kettő a lapja: azaz a legszilárdabb jellembe is vegyül valami bizarr vonás. Azt akarom mondani, hogy egyszerre csak váratlanul megmozdult a pacséri Fogh Péter ur. Egy nedves őszi estén történt a dolog, midőn a tornácra átkéklettek a szerémi hegyek, a dályai csucs s a venyigétlen Sztrazsilóvó és pacséri Fogh Péter ur halkan dudolt egy régi dalt, melynek örökbecsű refrénje így szól: »Ó-Sóvé, Uj-Sóvé, Illok és Palánka«... A kertben suhogtak a körtefák s a bőrszéket egészen bevonta a harmat.

Fogh Péter a tenyerével végigtörölte a szék karját és azt sóhajtott: »Még egészen gyerekleány volt, mikor a tavasszal kitolta a széket!«... Azután valami varrást kapargatott a bőrszéken és azt sóhajtott: »Mikor itt megvarrtam a feslést, engem is a kis selyma hozzávarrt a székhöz. Délelőtt tíz órakor, délelőtt tíz órakor varrt hozzá — sóhajtott Fogh Péter — és én csak este vettem észre«... Fogh Péter fájdalmasan mosolygott és puffadt ujjával a szemét törölgette. Egyáltalában a kézfogó óta folyton a leányára gondolt és valami különös eszmétársulás folytán mindig együtt emlegette Jovánkát meg a bőrszéket. »Akkor született, akkor született — sutogta — mikor uj volt a bőrszék.« Így keverte el a kedves gondolatokat pacséri Fogh Péter. A pipafüstöt fűtta, a leányára gondolt, meg a bőrszékre s bizonyosan nem is mozdult volna meg, ha erre nem készítenék ugyszólván hadi erővel.

Ugyanis hat óra tájt, mikor már erősen szürkült, nagy sarkantyupengés közt beállított Fogh Péterhez Kovácsovics százados, a kedves szomszéd. Ez a nyugalmazott katonatiszt a Fogh Péterék rostélyos házával szemközt lakott s azok közé a régi határőrtisztek közé tartozott, akiknek tüskés vén arczára rá van írva egy regényczim: »A granicsárok végnapjai«. Különben a rácz-bánsági ezred régi barna kabátjában járt, melyet kék gallér díszített és fehér gombok, s a fegyveres hatalom iránt érzett minden tisztelet mellett is állítható, hogy ez a barna kabát a könyökén fehérre volt kopva Kovácsovics természetesen szintén komposzszeszszor volt Kis-Pacséron s egész lényének sajátos nyugalmat kölcsönzött az a tudat, hogy itt ő gyakorolja a kegyuri jogok ^{1/36}-od részét. Röviden, kategorikusan beszélt, s midőn a tornácra Fogh Péter elé állt, parancsoló hangon szólt:

— Emeljünk, Péter.

Eközben kártyát vett ki a zsebéből s megdörzsölte az orrát. Az orra vörös volt, jeléül annak, hogy ő is birtokában van ama különböző szeszszor palackokkal feltöltött polczoknak, amelyeket nálunk magánosok által fentartott muzeumoknak hívnak.

Fogh Péter bólintott a fejével, vagyis hajlandóságát fejezte ki. Nem volt ellenére az olyan munka, ahol az embernek csak a félkezét kéri.

— A sarokba akarok ülni — mondta Kovácsovics és a Fogh Péter helyére mutatott. A tekintetes urnak át kellett engedni a helyét, mert Kovácsovicsot is, mint a

nemes Bayard lovag óta minden hadvezért, bántotta az izületi csusz.

Ez nagy hurczolkodással járt. Körülbelül akkorával, mint mikor egy elefántot bevaggonoznak. Fogh Péter elhagyta a szélmentes sarkot, de úgy, hogy a bőrszékről nem kelt föl, hanem a vén butort magával tolt. Így került meg az asztalkát Fogh Péter s ennek az volt a következtése, hogy most már szemben volt Fogh Péter az ebédlő nagy tüvegajtájával. Az le volt függönyözve vékony fehér szövettel, de odabenn épp akkor gyújtottak lámpát s a függönyön hirtelen megjelent két fejnek az árnyéka. Egy bajuszos árnyék, meg egy chignonos fej, amint összehajolnak és egy árnyékba olvadnak egy pillanatra.

— Nyertem — vezényelte a kapitány.

— Hm — gondolta pacséri Fogh Péter — mit nem tud az én kis báránym? — Már csókolózik is!... Azután sóhajtván mondta:

— Nyertél.

A kapitány gyorsított menetben kevert s a függönyön megint megjelent és egygyé olvadt a két árnyék. Mert tudták is azok odabenn, hogy Fogh Péter megfordult a székekkel! Törődnek is a szerelmesek avval, hogy hirtelen változás állhat be a naprendszerben s a föld tengelye esetleg kilenczven fokra hajlik el, vagyis a székekkel megfordul Fogh Péter!... »Hm, azonban — gondolta Fogh Péter — itt most már közbe kell lépni. Az atyai hatalom megakadályozza, hogy a leány lakodalom előtt csókolózzék. Jovánka, Jovánka, jer ide« — kiáltotta Fogh Péter.

— Nyertem — mondta a kapitány. Odabenn szétrebbentek az árnyak, de pacséri Fogh Péternek nem felelt senki.

— Jovánka, Jovánka — hívta ismét a leányát Fogh Péter. Arra aztán a chignonos fej megjelent az ajtóban és Fogh Péterné tekintetes asszony kiszólt az urának:

— Mít kiabálsz? A Jovánka odaát van a református papéknál a ruhákat varrni. A kert felé ment át...

— Nyertem — sürgette Fogh Pétert a kapitány.

A tekintetes ur odavágta a kártyát.

— Nem kártyázom — mondta Kovácsovicsnak. — Eredj haza, kapitány. Kártyázzál a három fehér kutyáddal, a Piff-Paff-Puffal — tette hozzá dühösen és kirugta maga alól a széket... Dermesztő csönd következett erre; a suhogó fák elpihentek s egy denevér, mely beröpült volt a tornácra, ijedten fordult vissza. Az udvaron meg azt mondta a kakas a tyuknak: »Nini, most valóban megmozdult a pacséri Fogh Péter.«

II.

Az ebédlő bolthajtásai alatt megkondult egy rémes mondas:

— Luczia, te vén vagy.

S mindjárt utána, mint a lélekharang, süvöltött a másik gunyos mondas:

— Vén vagy, miként a bocskor.

Pacséri Fogh Péter a hóhérok szándékával lépett a szobába, de kivégzés előtt még tüzes fogókkal is megakarta csipkedni az asszonyt. Tudta, hogy hazudik, mikor a feleségét vénnek csufolja, de nem igazat akart mondani, hanem kellemetlent. Fogh Péterné megsimogatta a halántékát és bámulva kérdezte:

— Mít akarsz velem, Péter?

A lusta ember fürgén odaugrott az asszony elé és az öklével rávágott az asztalra:

— Azt akarom, hogy mindent tudok. Az ulánus kapitányon kezdve, az esküdtön meg a gazdasági őrökön át egészen a pópáig, mindent tudok. Mindent, mindent tudok. De az én kis leányom mátkáját mégsem fogod elcsipni az én kis leányomtól... Az én báránymtól...

Az asszony elhalványodott. Eszébe jutott neki, hogy tiz esztendő előtt, mikor avval a fekete pópával forgott fönn ama kinos ügy, ugyanígy ugrándozott Fogh Péter. De még sem. Mert akkor ugyszólván csak félig kelt föl a székről, ma pedig egészen fölkel a lusta Fogh Péter. S most még be is zárta az ajtót. S a falról lekapott egy vésett régi fegyvert. Luczia asszony rémülten ugrott fel a székről.

— Meg akarsz ölni Péter?

A tekintetes ur a pamagra dobta a fegyvert. A vőlegény az alsóházon keresztül még akkor elment volt, mikor Fogh Péter a leányát kezdte szólíttatni. Fogh Péter magányosan volt a feleségével, csak a régi bolthajtások pattogtak vissza minden szót, mintha a férj mellett akartak volna tanuskodni: »ó igen, mi sok mindent láttunk, Péter.«

— Azt mondom neked, vénség — dörögte Fogh Péter — azt mondom neked, hogy a kis báránymam kedvéért megint lehanyatlak a kezem. Így volt már százszor is, valahányszor a fejre akartam az öklömmel ütni. De csak az urad házasságát rontottad meg, a leányodét nem fogod megrontani. Minek pusztítsalak el?... Mi lesz akkor a kis leánnyal? — dünyögte Fogh Péter.

— Hát mit akarsz tőlem? — kérdezte az asszony, most már merészen az ura szeme közé nézve. (Így tudott ő hajdan is farkasszemmel nézni egy egész tisztai ekvitációval. A szeme az nem változott, a szeme az a Jákobé maradt, csak az arcbőre lett az Ézsaué).

— Azt akarom — mondta Fogh Péter indulatosan — azt akarom, hogy elmenj innen, mert a kis tótót nem verem ki a házból, mivel avval még boldog lesz az én kis leányom, az én báránymam. Mert kellesz is te annak! Azt hiszed nem láttam, mikor a fejét odahuztad a chignonodhoz.

— Szemtelen vagy! — sikoltott Fogh Péterné és kifeszítette a vállát. Haj, mennyivel kerekesebb volt az tiz év előtt a megyebálon, ama híres sárgaselyem ruhában. Akkor nem huzni kellett a fejeket hozzá, hanem taszítani tőle.

— Mindenedet odaadom; kamatostul odaadom — kiabálta Fogh Péter és a kulcsait mutatta az asszonynak. — Még a kötvényeim is hozzá teszem, meg az egyik takarékpénztári könyvet, meg még annyi tartást fizetek, amenynyit kívánsz. De mához egy hétre lesz a lakadalom és te az utána való napon elutazol. Bánom is én akárhová. Mondjuk Ujvidékre.

Itt fölemelte vastag szeplős ujját a pacséri Fogh Péter.

— ... És ha onnan ide közénk mersz jönni és tiz esztendő leforgása előtt látni próbálsz a vődet, akkor bizony, a kis lányom életére mondom neked, hogy lelőlek evvel a cizfra puskával. Négyes söréttel lőlek le, négyes söréttel — dünyögte Fogh Péter és ismét kiment a levegőre.

A tornáczon sötétség volt és csönd, csak az asszony sirása hallatszott ki a folyosóra. Fogh Péter megtömté a pipáját és visszaült a bőrszékre. »Megmentettem — azt mondta — megmentettem a báránymam.« S a szél most nem rázta a fákat s a griff sem mozdult meg, mely a multkor leejtette a kardot. Csak valami messze suhogás hallatszott: a vármegyeház czimerén a pallósát mozgatta a kőből való szent Pál: »Mindjárt levágom, aki még lustának mondja a pacséri Fogh Pétert.«

III.

De az emberek mégis annak mondták. Esküvő után, mikor elkövetkezett a tél s körül fehér sírokká változtak a kicsiny halmok, pacséri Fogh Péter a vaskosaras ablakhoz tolt a börszéket és onnan gondolt a leányára, aki a másik utcába költözött, meg a kis unokákra, akik egy-

szer majd fölmelegítik a hideg téli estét. A holdvilágos utcán ilyenkor minduntalan végigsuhant egy rémes fehér kísértet és megkopogtatta a vaskosarat: Kovácsovics, az elsőosztályú százados volt az, aki a rácz-bánsági ezred régi fehér köpönyegében járt télen.

— Péter — azt mondta — most jövök Ujvidékről. A feleséged a hadmérnöki törzsnek szoarékat ad és most adta el az utolsó kötvényt.

— Jól van — felelte Fogh Péter. — Szoarékat nem lehet rendezni török sorsjegyekből.

— Péter — mondta a fehér köpönyeg máskor — a feleséged küldi ezt a váltót.

— Jól van — felelte Fogh Péter és aláírta a váltót a holdvilágnál.

— A vármegye — kiáltotta be egyszer a fehér köpönyeg — a vármegye azt mondja, hogy most már igazán botrányos a lustaságod. Mért nem hozod haza az asszonyt? Itt ülsz az ablakban és tűröd, hogy szórja a pénzed?

— Jól van — felelte Fogh Péter — és a kis báránymamára gondolt. — Hadd mondja a vármegye, hogy botrányos a lustaságom.

Igy szólt pacséri Fogh Péter és megsimogatta a szakálát a holdvilágnál s az ujjá akkor beléütődött valami kemény tárgyba: egy kis csigába. A lusta Fogh Péter szakálában ugyanis (teli van ez a történet csudás eseményekkel) valóban csigák nőttek. S én úgy akartam mesélni ő róla, mintha csak a csigákat szedném a szakálából, hogy a derék Fogh Pétert nagyon meg ne tépjem. Mert ő lusta volt ugyan, de mártir: egyszer lépett a cselekvés mezejére s a világ akkor fogta rá a legnagyobb lustaságot. »Hát minek csináljak valamit?! Hát érdemes valamit csinálni?!« ... ingatja a csigas szakálát pacséri Fogh Péter.

Krónika II.

Tudós-tragédia.

— aug. 31.

Bécs utcáin jár egy névtelen futó bolond. A bolondok házába nem csukható, mivel nem közveszedelmes, őrlőnek nem deklaráható, mivel fölőtte összefüggő, nagyon logikus, erősen meggyőző röpiratokat tud írni. Talán tudós bölcs ember is volna, ha bolondnak nem tartanák.

Ez az ember Schenk Rudolf, a bécsi egyetem híres tanára, akit két évvel ezelőtt pajzsára kapott a reklám. Kitalálta nyitját a fiú- és leányszületés természeti titkának s a gólyának ezt a souverain jogát lefoglalta az orvosi gyakorlat számára. Tessék csak parancsolni, mélyen tisztelt szülő: fiu legyen-e, vagy leány a drága magzat, melyet szíve alatt méltóztatik hordozni. Nem kell ezentul óhajtani, megrendelheti a háziorvosnál. Ezt a beláthatatlan jelentőségű vivmányt én, Schenk Rudolf, arattam a tudomány csatamezején, amelyen harmincz éven át küzdöttem érte. Ez nem szédelgés uj ruhákkal: reális, megbízható, csálhatatlan, tudományos igazság és természeti törvény!

Volt-e népszerűbb ember Schenk Rudolfnál? A tudós professzorok irtak róla és a zengerájokban kuplékat énekeltek »találmányáról«. Az emberek hittek benne és lázasán várták az ígért könyvet, melyben számot ad uj föl-fedezéséről.

A könyv végre megjelent és — a pornográf antikváriusok raktára gyarapodott egy kapós cikkel. Mert egyéb se volt a Schenk Rudolf könyve sarlatán pornografiánál. A csalódás felbőszítette a közvéleményt. Hát ez az egész? Hisz ez tiszta kuruzslás. Hol itt a tudomány? Hol a törvény? Az egész csak recept, amelyet a hirdetésekkel dolgozó volt ezred-orvosok szoktak írni, hiszékeny és becsapandó szemérmes betegek számára!

A laikus is boszankodva csapta a földhöz. A tudomány pedig egyszerűen kikészítette a bőrét. Apropos, a tudomány! Emlékszem még, hogy a Tudomány milyen gyáva volt, mielőtt a Schenk könyve megjelent. Az újságok interviewerjeinek fölötté sybillaszerű válaszokat adott. A Tudomány nem tudott mit mondani a Schenk-teóriájáról s inkább kettőt mondott, mint egyet se. Hogy sokan foglalkoztak ezzel a kérdéssel, hogy nem oldotta meg senki, hogy be kell várni ezt, be kell várni azt, hogy nincs zárva, csak lehetetlen, meg nem lehetetlen, csak ki van zárva. Schenk igen komoly tudós s ha előáll ilyesfélével, akkor bizonyára az is komoly, noha nem lehessen tudni stb.

Szóval: a Tudomány diplomata volt. És aztán hiénává lett. Egyszerre tudott mindent s abszolút hangon beszélt. És Schenk nem volt többé komoly tudós, hanem csepürágó, és akik lázasán várták a könyvét, száz botútésre és doktori kalapja elvesztésére ítélték, amiért kiadta könyvét. Egyszerre eszembe jutott, hogy az ilyen dolog a laboratóriumba való és nem a piacra.

Hát ez a Schenk professzor tragédiája. Elüldözték, kinevették. És a szerencsétlen ember megbolondult egészen, mert ime, rehabilitálni akarja magát és röpiratokat ír. Ha egy csöpp józansága volna, tudná, hogy meg van halva és az ő neve: hallgass. A nevetség öl és a várakozásaiban csalódott tömeg engesztelhetetlen. A kollégák pedig — a kollégák, örülnek, hogy egygyel kevesebben vannak, s hogy a Schenk név nem vésődött be a hősök könyvébe.

Hogy igazság ez? Bizony igazság. S ezen nem változtat az, hogy a nevetséges professzor a kis ujjában bölcsebb és tudósabb a maga dolgában, mint valamennyi tudós társa, akik bebizonyították, hogy bolond. Az ő röpiratában van legalább annyi argumentum vádlói ellen és sokkal több nemes hevülés a tudományért, mint amazokban. De mit ér az argumentum? Mit a bölcsesség és a szent lángolás, mikor a golya mégis úgy kelepel, mint azelőtt s a tény, hogy a gyermekek nemét nem tudja intézni, világosabb, mint a tudós argumentum! A vak és tudatlan valóság a professzorok mellett szól és különösen szól mellettük a Schenk professzor könyve, melyben nyoma sincs se a harmincz esztendő komoly kutatásnak, se a tudományra tartozó komoly eredménynek.

Amint hogy bajosan is lehet. Harmincz esztendő alatt Schenk professzor kísérletezett s annyi fiu született, amennyi csak tetszett neki. Igen, de hol az ellenpróba? Miből látom, hogy az ő kurája nélkül is nem fiu született volna-e? A teóriája merőben zagyva, tudománytalan, értéktelen. Igen, de ő népszerű könyvet írt, lehet, hogy a tudós megokolás a begyében maradt. Ez éppen a bűne, ezért lakol érdeme szerint. A tudós ne forduljon közve-

tetlenül a népszerűséghez, hanem maradjon a tudomány szent csarnokában. A profán világnak a kész gyümölcsöt kell adni, nem az első hirádat. A tudós elégedjék meg az igazsággal, a forgalomba hozatala már a profánok dolga.

Hát olyan nagy dolog volna a hiuság! Igen is, olyan nagy dolog. A tudós ne legyen hiu. Ne dolgozzék a dicsőségért, hanem kutassa az igazságot. Különösen az olyan igazságoknál kell megtisztulni minden földi gyarlóságtól, melyek a nagy ismeretlen szent kapuit fenyegetik. Hányan vannak, akik az ignorabiliák után kutatnak, csöndben, titokban, alázatosan, ahogy illik a törpe emberhez, mikor törpesége korlátain túl akar hatolni. Hányan vannak, akik be akarnak hatolni az emberi agy misztériumába, akik mérik a gondolat sebességét, akik a vérkeringés gyorsasága és a gondolkodás minősége között kutatják az összefüggést, akik kísérleteznek arról, az idegek működése miképen csinálja az érzéseket, az organikus élet folyamatai miként válthatók föl vegyképletekké. Dolgozunk és keresünk és titokba burkolódzunk, mert szentek ezek a misztériumok, amiket ha felderítünk, megváltozik a világ képe.

Ezek az igazságot jelentők, mint a föld szelleme, melyet Faust megjelenésre kényszerített. Egy világot ijeszteni pedig nem szabad, csak igazi szellemekkel, az igazsággal. Avagy mit is jelentett a Schenk Rudolf dicsősége, melyre dörén pályázott? Azt, hogy új rendszerbe kell foglalni az egész életet. A házasság mai formájában lehetetlen, az egyéni szabadság képtelenség, a Schenk módszerére állami monopóliumot kell létesíteni, a katona kötelezettséget már az embriónál kell kezdeni, mert az államhatalomnak kell kontingentálni, kinek legyen fia, kinek leánya. Mert különben elpusztul az emberiség, lévén a legtöbb szülőnek kedvesebb a flugyermek, mint a leány.

Nos, aki ilyesmivel ijeszti a világot, annak a biztonság fonséges magasán kell állania és mondania: ez az igazság, nem tehetek róla, ha belevész is a világ. Az igazsággal a világ ura lehet a tudós, ennél fogva erre a szédületes pálmára nem szabad szenzációval pályázni. Templomot kell neki emelni, de az antikváriusok kirakataiba kívánczolni nem szabad. A Schenk Rudolf igazsága pedig első sorban a kirakatba jutott, az emberiség be volt csapva — rá ijesztettek egy tévedéssel.

En azt a szegény tudóst nagyon kezdem sajnálni, mert gyöngé volt és elkáprázott. Ő hitt a kísérleteiben és bizik a törvényében. Nem látja a tökéletlenségeit, a szemét elvakította a csökönyös ábránd, nagy akarás, melyet elért akaratra vélt. De az ítéletét mégis aláírom, mert őrizni kell az egyetlen komolyság kapuit, amely korunkban még meg van, a tudományét. Ha kegyetlen is, de igazságos, mert szükséges. Nagyon olcsó a dicsőség minden téren és olcsó lett már a szent művészet is. A tudományt meg kell tartanunk, mert mi lesz ebből a mi denaturizált világunkból, ha az utolsó bálványt is ledöntjük és váltópénzt verünk belőle!

Semper.

Élet és halál.

Irta: HERMAN BANG.

(Vége.)

Ujév előestéjén azonban a báró ur keresi föl Linát a konyhában, s a hófehér konyhaasztal előtt, amelyen csillogó réztartókban két viaszgyertya ég — karácsonytól fogva három királyok napjáig mindig viaszgyertyát használnak a báró ur házában így szól:

— Szerencsés, boldog új évet, Lina!

S koczi Linával.

— S neked is, Svendzen, hasonlóképen boldog újévet!

Eztán a báró ur visszavonul az ebédlőjébe s a két öreg cseléd a gyertyák fényében üldögel tovább.

— Hm, vajjon mit hoz majd az új esztendő? — mondja Lina.

— Bizony, sok mindent hozhat — felel Svendzen.

Lina bólogat rá:

— Bizony hozhat...

S aztán megint szótlánul üldögelnek, mint minden Szilveszter-estén harmincz esztendő óta — az évek jönnek, mennek, de soha semmit se hoznak.

A báró pedig átmegy a nagy szobába, ahol az őrnagy frakkban s széles fekete nyakkendőben (az ingatag fejét mintha ez a nyakkendő kapcsolná a törzshöz) gubbaszt s aztán együtt üldögelnek egymással szemben, komoly-hallgatagon, miközben az idő lassan pereg éjfél felé.

Az őrnagy bólint egyet s hirtelen megtöri a nagy hallgatást:

— Hajh, hajh, kedves báró, mikor mi még fiatalok voltunk!...

A báró is bólint egyet-kettőt s úgy válaszol, mintha ezzel a néhány szóval egy egész életről regélne:

— Bizony, őrnagy, régen volt az nagyon!...

S újra szótlán ülnek, mindegyik a maga gondolatai csügg, miközben az órák föltarthatatlanul ketyegnek tovább.

Pont éjfélkor belép Svendzen s ünnepélyes arckifejezéssel hozza be az elmaradhatatlan madeirát. A báró két poharat teletölt s az őrnagy fölemelkedik.

— Boldog újévet, kedves őrnagy!

— Boldog újévet, kedves báró!

S a két pohár halkán összezsendül.

A karos-gyertyatartót magasra emelve, a báró ur maga kíséri le a lépcsőn az őrnagyot, s oly jelentősegesen csukja be mögötte az ajtót, mintha e ténye a régi év lezárását jelentené.

— Svendzen is menjen aludni — mondja visszatérően.

Ujlesztendő éjszakáján a báró mindig magára akart maradni.

*

A báró mind-tovább s tovább ír; feje mereven hátraszegve, szikár kezén remegnek az erek, a kék iverken pedig szaporodnak a betűk.

Ugy ír féltizenkettőig. Vén szeme majd, hogy vérbe nem csavarodik, úgy tüzel a nagy megerőltetéstől.

Félóra múltán csöngetés hallatszik. Az őrnagy jön. Svendzen kaput nyit s végig koczog botjával a folyosón s három rövid koppintással, mint ahogy még Iczehoe-ben, katonáskodása idején megszokta volt, hamarosan beköszönt a báró nappalijának ajtaján.

A báró még néhány pillantást vetvén iverbe, csak biccczent a fejével:

— Sehogyse megy már a munka, kedves őrnagy — mondja bánatosan — vén szemem alig bírja elolvasni, amit kezem leír.

— Még belevakul ebbe a sok írka-firkába, kedves báró! Ilyen öreg ember létére — az őrnagy két esztendővel fiatalabb a bárónál — jobb volna kiülni a napra s csak úgy szabadján filozofálgatni.

Az őrnagy egészen nekihevül. A báró írka-firkája az egyetlen dolog, amin még össze tud különbözni a két régi jó barát.

— Nagyságos asszonyom — szól az őrnagy olykor a tanácsosnéhoz, aki az egyetlen vele egyivású hölgy a városkában — higgye meg, hogy az az ember még bele fog vakulni abba az írka-firkába. S mi végből? ugyan mi végből, kérem?... Összes fiókjai, nagyságos asszonyom, tele vannak ezzel az írka-firkával s vajon ki fogja azt elolvasni valaha? Soha, senkisé!

— Ah, kedves őrnagy — felel ilyenkor a tanácsosné — a bárónak ez már amolyan rögeszméje, ne rontsuk a kedvetelését, ne rontsuk! Magam is már számtalanszor kértem, kimélje magát, de ő mindig kész a felelettel: »Oly kevesen élnek azok közül, akik a felséget személyesen ismerték; szent kötelességem, hogy ekkép is megbecsüljem emlékezetét.« Hadd firkáljon, csak hadd firkáljon, kedves őrnagy, ha kedve telik benne.

S elefántcsontbotjával megbökvén a fehér padlót, ő nagysága oly hangon, amilyen a sokat élt és tapasztalt embereké, vállátvonva mondja:

— Hiszen elvégre oly mindegy az, olvassa-e majd valaki az ember hátrahagyott iratait, vagy sem...

Némi szünet.

— Hajh, hajh! — sóhajt az őrnagy s szakála mintha hirtelen a mellére hanyatlanék — nagyságodnak igaza lehet, tökéletesen igaza lehet...

*

A megboldogult felségről szóló följegyzéseket hamarosan fiókjába zárja a báró s az őrnagynak csak ennyit mond:

— No, most már mehetünk.

— Menjünk, báró! — S az őrnagy fölczihelődik.

A báró háta mögött megigazítja keze csuklóján a bolyhos melegítőket, amelyek csaknem ujjaira csuszta. Az őrnagy állandóan viseli e melegítőket — gazdasszonya kívánja — de gondosan rejtegeti kézelő alá, amelyeknek nagy ezüst gombjait még a boldogult hesseni őgróf ajándékozta volt neki.

Csinos ezüstmunka volt a két gomb. Az őgróf rendszerint csak ezüst dolgok ajándékozására szorítkozott.

— Diszfelvonulásokon ön pompásan fest — jegyezte meg az őgróf s az őrnagy gyakran emlegette e nyilatkozatot.

— Hajh, hajh, akkoriban még derék legények voltunk a regimentben — mondta ilyenkor németül, az őrnagy ugyanis mindig németül szólalt meg, ha iczehoe-i emlékek vetek rajta erőt — hozzánk képest kicsodák a mostaniak!?

— Hősi halált haltak a düppeli csatamezőn — jegyezte meg a báró s hangja erősen remegett mint mindig, amikor ily dolgok kerültek szóba.

Az őrnagy azonban, akinek képzeletét az iczehoe-i diszfelvonulás foglalkoztatta, szórakozottan mondta:

— Nyugodjanak békén, nyugodjanak — s aztán hirtelen, mintha mély álmodásból riadna föl, szinte rikácsoló hangon jegyezte meg:

— De azért csöppet se csinos ficzkók, csöppet se csinosak!

*

Svendzen fölsegítette a báróra felöltőjét, s a két öreg az utcára lépett. A báró feszesen, egyenes tartással ment elől, míg az őrnagy két lépésnyi távolságban követte, oly vigyázatosan rakosgatván világosszürke gamasniba bujtatott podagrás lábát, mintha minden lépésre föl kellene hajdulnia. Fejét magasra emelte, mint valami vén

vadász, aki önkéntelenül ily fejtartással jár, mihelyt a pagonyba lép. Minden perczen megállt. Az utca másik oldalán néhány világos napernyő tűnt föl s árnyékukból üde, fiatal arcok villantak elő. Az őrnagy szeme csillogni kezdett s kecskeszakála nyugtalanul rezgett ide-oda.

— Jöjjön már, kedves őrnagy — szólt rá ilyenkor a báró.

— Igéző pofácskák — jegyezte meg az őrnagy s odább czammogott, hogy utolérje társát. — Vajon ki volt az a kicsike? — kérdezte orrával előrehajolván, mintha a távolból valami fölöttébb bűvös illatot szimatolna.

— Nem ismerem — felelt a báró, aki állandóan oly módon lépkedett, mintha még mindig a felséget kísérné — sejtelmem sincs róla, ki lehet.

A stensgaardi bárókisasszonyok, a tanácsosné ő nagysága s néhány uri ember kivételével a báró a városka lakosságát nem tartotta érdemesnek arra, hogy megismerkedjék vele.

— Igéző pofácska, nagyon igéző — mondta az őrnagy s megint megállt.

Mint katonai emlékezéseikor, úgy akkor is, ha nőkről volt szó, az őrnagy legörömetesebb németül nyilatkozott. A női szépség iránt táplált élénk előszeretete nagyon gyakran keverte heves vitába a tanácsosnéval.

— Vén bolond — mondta a tanácsosné.

— De nagyságos asszonyom...

— Igen, igen, kedves őrnagy, maga egészen nevetéssé teszi magát.

— Mije marad hát az öreg embernek, ha már szemének sem szabad lennie? — felelt az őrnagy.

— Hiszen elvégre keze is van még — mondta a tanácsosné oly hangsúlyozással, mintha ezzel a kérdés már el is volna intézve — aztán meg az ily görnyedt aggastyán hagyja békén a fiatalságot!...

Az őrnagy hallgatott, de kecskeszakála különös, daczos kifejezést öltött.

*

— Jöjjön, jöjjön, kedves őrnagy — szólt a báró.

Az őrnagy ugyanis megint megállott volt.

Egy órát sétálnak így, a két régi jó barát. Aztán egyik is, másik is hazamegy. A báró étkezés előtt még patienceozik. Mindig ugyanazt a »princzess-patience«-ot rakja ki, amelyre őt egykor, egy édes nyári estén, a királyi vár kerti terraszán ő királyi fensége, az augusztenburgi hercegnő tanította volt.

Az őrnagy hazafelé czammog, kecskeszakála nyugtalanul leng ide-oda.

Az egyetlen utca, amelyben az őrnagy nem szokott megállni, az ő saját utcája: gazdasszonya ugyanis vetítő tükröt tart az ablakban. Az őrnagy már messziről oda-sandit amaz ablak felé, a tükör mögül hatalmas fejdísz válik láthatóvá, majdnem olyan mint valami turbán.

— Jó reggelt! — mondja az őrnagy, amint belép.

Ez a hölgy, aki az őrnagy háztartásának élén áll, nem hive a szószaporításnak; amint az őrnagy átlépte a lakás küszöbét, a gazdasszony diadalmasan csapja be mögötte az ajtót, mint valami fogoly után, akinek most már a legszigorubb felügyelet alatt kell maradnia.

*

Hat órákor whistezni gyűlnek össze a tanácsosnéval.

Az egész társaság teát iszik, amit Schröder ezüst tálczán hordoz körül — Schröder kisasszony negyvenöt éves és egyszersmind a legfiatalabb a háznál — s mindenki rég elmúlt napokról beszél s oly emberekről, akik az új nemzedék előtt már ismeretlenek.

Teázás után megérkezik a napi posta. Jobban mondva: csak az ujság; mert levelet ő méltósága tán soha sem is kap, azok, akikkel egykor levelezett, rég meghaltak már;

ujságot olvasásra került tehát a sor. A gyászrovatot olvassák. Mély, ünnepélyes hangon olvassa a báró a mindig eléggé terjedelmes rovatot, egyik halálesetet a másik után.

— Nem ismertem — mondja a tanácsosné — egyik sem a mi időnkéből való.

S a báró tovább olvas:

— Nützböll Hugó, titkos tanácsos, a Danebrog-rend nagykeresztese...

Az egész társaság feszült figyelemmel hallgat oda; ez már ismerős.

— Vajjon miben halt meg? — kérdi ő nagysága.

— Arról nincs itt szó.

— Hány éves volt?

— Nyolczvanhárom.

— Hm, nyolczvanhárom. Lehet, hiszen körülbelül három évvel volt idősebb az öcscsénél, a krogshöhe-i Nützböllnél; emlékszem, most már egész határozottan emlékszem, három évvel volt idősebb...

A báró, a maga szintelen hangján, halkan jegyzi meg:

— Ugy van, valóban úgy van; együtt voltunk annak idején Föhr-ben, ezernyolczszáznegyvennégyben. Amikor tova utaztunk, ő felsége tiszteletére nagy tűzijátékot rendeztek.

S még soká beszélgetnek a Nützböll-családról, a fiatalabbik ágról épp úgy, mint az öregebbikről s szint-ugy a sógorságról is.

— Az egyik Nützböll-leány valami Moltke-hoz ment feleségül — mondja a báró — még pedig, ha jól emlékszem, ezernyolczszázharminczban...

Körbitz kisasszony, aki szintén részt szokott venni a whist-játékban, szájukról olvassa le, hogy valami érdekes esetről folyik a társalgás, előrehajlik hát s csaknem aggodalmasan kérdezi:

— Kiről van szó?

A tanácsosné nagyot bök botjával a pallón s hangosan kiált oda Körbitznek:

— Nützböll titkos tanácsosról!

A nagyothalló hölgy elgondolkozva hallgat egy pillanatig.

— Ah, vagy úgy! — mondja aztán dünnögve s visszasüpped magányos gondolatvilágába.

Az őrnagy, elolvastván a gyászrovatot, összehajtja az ujságot. A világ egyéb eseményei senkit sem érdekelnek.

— Schröder, hozza be a játékasztalt — mondja a tanácsosné.

Az asztalt helyére állítják, ráhelyezik a karosgyertya-tartót s a négy ember játékhoz ül. A nagyothalló kisasszony gondolataiba merül s álmatagon bámul a gyertyafénybe. A tanácsosnének mindig úgy kell őt felébresztenie, ha a játékban rákerül a sor.

— Maga következik, Körbitz — kiált rá, nagyot bökvén botjával a pallón.

A báró, aki gyöngé szemével már alig bírja megkülönböztetni a kártyákat, finom, szikár kezével gyöngéden söpri be a játszmat.

— Körbitz, maga van soron...

Az őrnagy dühbe jön.

— A verkli elkopott már s nem igen működik — mondja ő nagysága.

— Bizony, bizony — ümmög az őrnagy s roppant együttérzőn pillant a tanácsosnéra. Ők ketten még nem tompultak el teljesen.

Igy játszanak két órahosszat. Akkor elérkezik az ideje, hogy a tanácsosnének ágyba kell térnie.

A két öreg ur kezét csókol a hölgyeknek s távozik.

Schröder nagy vigyázattal vezeti ő nagyságát a hálószobába. Ő nagysága nagyon rossz kedvű.

— A báró — mondja — alig bírja már megkülönböztetni a kártyákat; maholnap egészen megvakul attól

a sok irka-firkától; de hát az ember hiába beszél neki...

Megáll a szoba közepén.

— Hallja, Schröder — szól ismét rendes, rekedtes hangján — a halál után való üdvözlés nekem fabatkát sem ér. Az ember élvezzen életében annyit, amennyit s addig, ameddig tud. S ha ezt megcselekedte, hagyja békén a többiek, ne irigyelje, ne szidja őket, gubbasszon csendben, míg le nem hunyja szemét...

Ő nagysága fáradtan fekszik ágyába.

— Csakhogy az emberek többnyire oly balgák — suttogja — sohasem tudnak beleilleszkedni az időbe, s minden szerencsétlenségük innen ered.

*

Mindkét öreg ur ott ül a báró szobájában.

Az őrnagy fáradt s időnkint bóbiskolni kezd. Kecske-szakála ilyenkor megtörik mellén.

A báró megfélemedezik szivarjáról, amely végre is kialszik.

A lámpák fényében e két összefonnyadt, hátravetett koponya két ragadozómadár fejéhez hasonlít.

Az őrnagy hirtelen fölriad álmodozásából s ijedten néz barátjára:

— Bizony megöregedtünk, kedves báró — mondja rekedt hangon.

— Bizony meg, kedves őrnagy — felel a báró.

S miközben ő is különös, félénk pillantást vet barátjára, hirtelen egészen elváltozott hangon suttogja:

— Nincs immár mit várnunk, legföljebb csak a halált...

S újra csend lesz a szobában, csak az órák egyhangu ketyegése hallszik.

*

De másnap reggel az őrnagy újra íróasztala mellett ül, hogy »a felséges halott emlékezetét a legparányibb folttól is tisztára mossa«.

Följegyzései a Ryssenfeldt-archivumba kebeleztetnek be s csak száz évvel halála után szabad nyilvánosságra kerülniök.

Fordította: Telekes Béla.

Öngyilkos.

*Lágy, süppedt fövény zöld fűvében
Most vonszolták a partra éppen,
Sáros lett szőke, nagy haja
És iszapos az ajaka.*

*Ott fekszik némán, sárga arczczal,
Nem törődik a lármás harczczal,
Melyet körüle viv ma meg
A kíváncsi hangos tömeg.*

*Zöld hináros, csapzott ruhája
Szűken zárul merev nyakára,
Megsimul a szűz térdeken
S lefut hosszan, szemérmesen...*

*Az ár zuhog vad tánczra kelve,
Köny szökik lassan a szemekbe;
Sutlognak... Száz kérdés kísért:
Miért tehette... vaj miért?*

*A hullámok moraja halkabb,
Mig egyszer zugva összecsapnak —
Oly régi, egyszerű esel,
Egy szőke lánynyal kevesebb...*

M. Kornis Aranka.

A kadét.

Irta: RAOUL AUERNHEIMER.

A mesékben ez imígyen hangzik: »Szegény apród volt a fiu, hercegi vér volt a leány.« Ami mindenesetre módfelett kellemetlen helyzet. Rendesen véres a história vége s a dalnok így emlékszik meg róluk a dalban: »Együtt kellett halniok, mert a szerelem öl...« Ha azonban az egyik ő — kadét, a másik ő pedig ezredes leánya, akkor a történet még reménytelenebb. Mert a mesebeli apródról előbb-utóbb kitudódik, hogy voltaképpen herceg, avagy idegen országokba kalandozik s hamarosan királyságot szerez. Ha aztán győzedelmes hadseregének élén hazatér, az imádott leány királyi apjának bátran szeme közé nézhet; az öreg jobban teszi, ha hallgat s a hercegnő utoljára még fényes pártit csinál. Mindez nem eshetik meg egy kadéttal, főleg ha csak rezerva-kadét, ami végtelenül kevesebb, mint egy igazi kadét. Ha még hozzá az ezredes nemes családból való... oh... És a történet mégse végződik halállal — korántsem. Sőt a vége hatalmas, pompás kaczagás.

Az ezredes leánya egyike volt a veszedelmes szőkéknek. A szőkék ritkán veszélyesek, de ha azok, akkor életveszélyesek. Karcsu s mégis telt vala, szép fejcskéje pedig az arany és selyem ragyogó terhétől kissé előrehajlott. A homlokhaj fényes koronája alatt két sötét szemöldök, mintha tussal volna festve és mégis hamisítatlan. Az árnyékos szempillák rendesen le voltak bocsátva, mint a nyárilak ablaktáblái, mikor még nem köszöntött be a tavasz s az uraság még a városban lakik. De ha ezek az ablaktáblák néha-néha kinyitottak — teremő szent atyám — szinte káprázott a szem a ragyogó pompától, mely az ablakokból feltárult. Csak nagy vártatva vehetted észre, hogy sötétbarna, ragyogó szemek, nagy és fényes szembogárral.

Az ezred összes tisztjei bele voltak habarodva; a házas emberek titokban sajnálták, hogy már nem szabadok, a nőtlenek pedig kivétel nélkül csapták a szelet. Összesen tehát 27 subaltern tiszt, 9 főtiszt és 2 őrnagy epedett a leányért. Sőt az alezredes ur se volt kivétel, noha gömbölyű vala mint a hordó s menésközben úgy fujt, mint egy czethal. Az ezredes leánya azonban nem nyitotta ki az ablaktáblákat, hanem álmodozva várt az uraságra, mely tavasz jöttével be fog vonulni. Ugy is lön; egy szép tavaszi napon csakugyan megjött az uraság. Filozófus volt, aki fegyvergyakorlatra vonult be s mielőtt megkezdte szolgálatát, privátvizitot tett az ezredesnél. Az ilyen szolgálaton kívüli látogatások alkalmával az őbester ur elvből nagyon szeretetreméltó volt; a gorombaság csak a fegyvergyakorlat első napján kezdődött. Már előre is gorombáskodni, felesleges erőpazarlás lett volna. Így tehát ránczos arczzát megnyerő mosolyra kényszerítette, a recsegő kommandóhangot pedig suttogó társalgási hanggá szelidítette, úgy hogy legfeljebb a negyedik szobáig hallatszott. Pláne mikor a beszélgetés folyamán kiderült, hogy a kadét üdvözlöt hozott az ezredesnek egyik régi kapitány barátjától, az őbester ur behívta feleségét és leányát s bemutatta nekik a kadétot.

S most kiderült, hogy a kadét ügyes és vidám társalgó.

Mialatt a mama nevetett, a leány hosszan és komolyan nézett a fiatal emberre. Ez megérezte e pillantást s a szíve hevesen dobogott. Amikor három percz múlva távozott, boldogan érezte a meleg puha kezét, mely egy pillanatra bizalmasan az övében vesztegelt. Már-már azon volt, hogy megcsókolja ezt a kezét, de még idejekorán

eszébe jutott, hogy hiszen ő tulajdonképpen szegény kadét, aki a fegyvergyakorlat előtt áll. Kissé nem katonásan, amugy filozopter módra meghajolt és sietve távozott. Az ezredes összeránczolta homlokát s legszívesebben »herstelltet« kommandírozott s a meghajlást ismételtette volna, de minthogy csak a gyakorlat első napján volt, elállt ettől a szándéktól. A leány pedig szelid, jóságos tekintettel nézett a távozó ifju után.

Azután visszatért szobájába, lassu léptekkel, ahogy jött, a szép szőke fejet kissé előre hajtva. Keskeny ujjai ismét felvették az abbahagyott himzést s mialatt vörös pamutot fűzött a tűbe, csöndesen azt gondolta: »Ehhez az emberhez elmennék feleségül.«

Természetes, hogy a kadét is hasonló álmokkal bibelődött. Hiszen minden fiatal ember így tett, aki egyszer szemtől-szembe állott az ezredes édes leányával. De már másnap kiábrándította őt az ezredes harsány hangja: »Hallja maga kadét.« A szeme szája elállt ettől a bömböléstől. A rákövetkező napon már azt a jóakaró tanácsot kapta, hogy szerezzen egy második pár szemüveget, mert különben nem találja meg a szakaszt az egzeczirplacczon. A kadét erre gunyosan, de finoman mosolygott, ahogy a filozofusok szokták. Ugy ám, de kadét a szolgálat közben ne mosolyogjon, ha nem kérdezik. Gunyosan meg éppenséggel nem. Az obester előre hajlott fakó lován s azt kérdezte:

— Micsoda maga civilben?

— Doctor philosophiae — mondá a kadét szeliden.

— Ugy?

Másnap már a tisztek nagy multságára harsogó hangon, hogy az egész gyakorlótéren végigzugott, így hívta a kadétot: »Hallja maga filozofus« . . . Ha valaki ezredes, gunyos is lehet, amikor akar. De a mi ezredesünk nem állapodott meg a gunynál. Ez tulajdonképpen finom fegyver s nem alkalmas a szolgálati érintkezésre. Ez okból az odahívott kadét gunyos megszólításához:

»Hallja maga filozofus« hozzátette még azt is: »Maga számár!« Aztán meg is magyarázta, hogy miért. A kadét pedig látható érdeklődéssel hallgatta a magyarázatot.

De akármit mondanak is, mégis kellemetlen dolog, ha az az ember, akinek leányába szerelmesek vagyunk, harmadnapos ismeretség után többek füle hallatára azt mondja: maga számár! Ha még hozzá az az ember ezredes, a czifra czimmel kitüntetett uri ember pedig szegény kadét, akkor a házasságban való reménykedés valóságos örütség. Ezt a mi filozofusunk is belátta; mesterségéhez hiven Schopenhauer lemondási filozófiájával vigasztalta magát s az ezredes szőke, szép leányára úgy gondolt vissza, mint egy nagyon kedves és nagyon távoli regére.

Ugy ám, de a leány nem olvasta Schopenhauert s a lemondás nem volt kenye. A fiatal ember határozottan tetszett neki. Az első volt, aki igazán tetszett. Hogy ő tetszik-e a fiatal embernek? Nagyon természetes. És akkor? No akkor miért ne legyenek egymásé? Ilyen a

tizenhatsz esztendő leány logikája, aki nem tud a filozófiáról, de helyén van a szíve.

Másnap tehát, mikor az ezredes ebéd után kezébe vette az újságot, ekkép szólott hozzá:

— Apuska, mit csinál az a kadét, aki vasárnap nálunk járt?

— Melyik? — kérde az ezredes bizalmatlanul. — Ah, igen, a filozofus! — És szavaiból kirítt a sarkazmus.

Röviden jellemezte a fiatal ember tehetségét. Számárnak ezuttal nem nevezte. Nem szeretett ismétlésekbe bocsátkozni. Minek is? Hiszen az állattannak olyan megmérhetetlen köre van. Az ezredes pedig alapos természetudományi tudással rendelkezett. Szavait tehát egyszerűen azzal végezte: Az az ember — tevé!

A szőke leány felkelt, lehajtotta fejét és halk lépésekkel kiment a szobából. Az ezredes kellemetes érzéssel nézett utána. Határozottan élt a gyanupörrel. De a fődolog: kitépni a gyökerét! A szolgálatban is ez az elv vezette. Mert hát az ezredes ur egyuttal pedagógus is volt. Erre a képességére pedig nagyon sokat tartott.

Az ezredes leánya pedig ezalatt felvette kék bársonyruháját, feltette kékszalagos kalapját és fehér fátyolát, felhuzta keztyűit és szobája kaszárnyára nyíló ablakánál várt, míg a sokat gyötört filozofus kadét elhagyta a kaszárnyát. Erre ő is elment hazulról; a szemét se hunyorgatta, egy perczig se habozott.

Amikor a filozofus befordult a sarkon, nagy ámulatára azt látja, hogy a kék bársonyruhás szőke tündér szembe jön vele. Mint civilizista bizonyára megszólította volna, de az utóbbi napok katonai kudarczai kissé lelohasztották a bátorságát. Aztán még az a gondolat is motoszkált a fejében, hátha a leány is osztja azokat a nézeteket, miket az ezredes ur az ő szellemi képességeiről táplált. Ilyen körülmények között legjobbnak vélte, ha néma köszöntéssel odább áll.

Csakhogy a leány nem

érte be ezzel. Azzal a mosollyal, mely bátor leánykának döntő pillanatokban mindig rendelkezésre áll, gyengédén kérdezte az ifjutól, mialatt lépteit meglassította:

— Nos, hogy van, kedves barátom?

A kadét egy perczre meghökkent. A másik perczben már tisztában volt a helyzettel.

— Köszönöm, rosszul — mondá vigan.

— Tudom — viszonzá a leány mosolyogva, miközben megállt az ifju előtt. — A papa nincs megelégedve önnel. Iparkodjék — különben . . .

— Különben mi lesz? — kérde a kadét merészen.

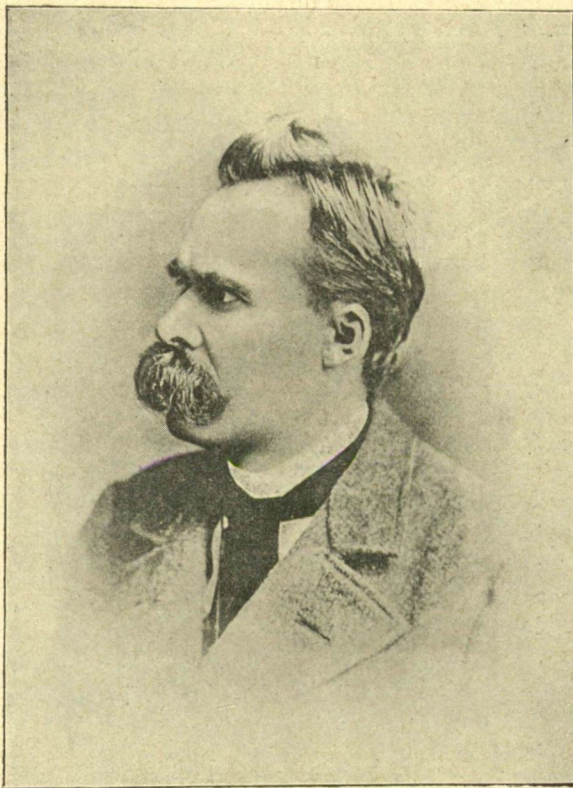
— Különben . . . rossz beszárjüngot kap.

Mosolyogva mondta ezt s egy pillanatra lehunyta a szemét.

— Isten önnel.

A kadét hosszasan nézett utána, míg csak a kék ruha el nem tűnt a sarkon.

Másnap, mikor a reggeli gyakorlatok kezdődtek, erősen feltette magában, hogy — iparkodni fog. Lelki

Nietzsche.

szemei előtt már látta, mint nyeri meg lépésről-lépésre feljebbvalójának szívét, már az első jóakaró mosolyról, barátságos szóról, meghívásról ábrándozott — de, im, egyszerre hallja az ezredes lömbölő hangját. A prüszkölő fakóról ordítja: »Kadét, kifelé.« Hát ez bizony nem volt valami nyájas meghívás.

A filozofus ugyanis, a jövődő kibékülésről szőtt álmai közepette, nyugodtan bevezette szakaszát egy jókora tócsába, mely a felgyülemlett esőlettől képződött a gyakorló téren. A katonák nyugodtan s feszes léptekkel mentek bele a pocsolyába, mert látták, hogy az obester ur észreveszi a dolgot s már előre örültek a bekövetkezendő jelenetnek. A kadét zavartan haltot kommandírozott s otthagya embereit a tócsa közepén. Ezek mereven mint a cölöpök állva maradtak, komoly pofát vágtak, noha magukban röhögtek. Hja, így sül el a dolog, ha a filozofus katonailag parkodik.

— Kadét, kifelé — ordítja újból az ezredes.

A kadét rohant már. Azaz, mint filozofus rohant, de mint kadét nem mozgott elég gyorsan. Így tehát, mikor az ezredes elé futott és szalutált, ez nyugodtan kinyújtotta karját s újra bömbölt:

— Kadét, vissza.

A kadét nem értette meg mindjárt a parancsot. De mikor ránézett az ezredesre, mindjárt tudta, hogy miről van szó. Nem haladt elég gyorsan. Visszasietett tehát s a szakasza élére állt.

— Kadét, kifelé — kommandírozta az ezredes s a mikor a kadét ismét előtte állt, visszaparancsolta:

— Kadét, vissza!

Ez a mulatságos játék többször ismétlődött, míg végtére az ezredes megmagyarázta a célt:

— Csak azért van ez, hogy egy kissé megtanuljon szaladni.

Igaz, hogy kadéteken kívül csak a kutyákkal bántanak így.

A kadét legszivesebben kardot rántott volna. Ilyen embernek leánya van s ilyen leányba legyen szerelmes az ember!

Ez történt délelőtt. Ugyanaznap délután találkozott a leánynyal, aki keztyűt ment vásárolni. S mert a kadét véletlenül ugyanazon az uton ment, egy darabig el is kísérhette. A délelőtti gorombaságok emlékét mintha elfújták volna.

És így ment ez minden áldott nap: délelőtt az apa gorombáskodott, délután pedig a leány nyájaskodott. A gorombaságok napról-napra durvábbak lettek, a nyájaskodások mindig szelidebbek. Két hét leforgása alatt a filozofus az ezredesnek valóságos bohócza lett, kin az egész ezred nevetett; valóságos ezred bolondja, aki épugy hozzátartozik az ezredhez, mint a hornista és a kutya. Ilyen volt a sorsa délelőtt; délután királynak érezte magát.

A leányka még egy kísérletet tett, hogy atyját s a titkos imádót kibékítse egymással. Egy alkalommal megkérdezte a papát:

— Az a bizonyos kadét már nem látogat el többé hozzánk?

Már az a »bizonyos kadét« lett.

— Mit, látogat? — kérdezte az ezredes s vigyorgásra nyitotta a száját, úgy hogy meglátszottak a zápfogai.

— Még meg is látogasson. No, még csak az kellene!

— Hát valóban olyan ügyetlen? — tudakozódott a leány kényszeredett mosollyal.

— Ügyetlen? Valóságos birka, bolond, bohóc, az egész ezred nevet rajta.

Aznap délután a két szerelmes megint találkozott s mialatt a kadét megcsókolta az ezredes leányának mind a két kezét, ez ekképen szólott hozzá:

— Tudja-e, hogy mit mondott a papa magáról?

— Nem vagyok rá kíváncsi, kedves kisasszony. Azt hiszem, a papa ugyanazt már nekem is elmondta.

— Az egész ezred nevet magán — mondá a leány tettetett komolysággal.

— Még nem nevet rajtam, csak mosolyog — viszonzá a kadét. — Jó kedvem volna az ezredet megnevetetni s ha ön is úgy akarja, meg is fogom tenni.

Olyan terv volt ez, mely csak egy elkeseredett kadét lelkében verhetett gyökeret. Meg akarta magát boszulni. Arról volt szó, hogy megmentse a filozofia becsületét a durva katonai hatalommal szemben. És arról is volt szó, hogy megnyerjen egy szép leányt, akit csak erőszakkal lehetett elhódítani. Igen, nevetni fog az egész ezred, csak az a kérdés, hogy kin fog nevetni.

A leányban annyi bátorság volt, mint három generálisban. És utóvégre is — ez volt az egyetlen mód. Mert békés uton nem lehetett a papával zöld ágra jutni. Tehát legyen harcz. Háborút izennek az ezredesnek. A leány beleegyezett.

Két napra rá volt a döntő ütközet. A kadét azzal kezdte a csatározást, hogy beteget jelentett. Az ezredes, aki megszokott szórakozását a gyakorló-téren sajnos nélkülözte, feltette magában, hogy a kadétot ezért valami uton-módon becsukattja.

De a szövetségesek, vagyis a szőke leány s a filozofikus kadét már délelőtt tíz órákor találkoztak. Egy közel-fekvő czukrásboltba mentek, amerre a bevonuló ezrednek el kellett haladni. Ott az ernyő alatt kényelmesen helyet foglaltak s piros és fehér fagyaltot rendeltek.

Amikor az ezred zenéjének első hangjai felhangzottak a verőfényes utcán, kissé megremegett a szívük. De csak egy pillanatra, azután ismét összenevettek s neki láttak a fagyaltnak.

Az ezred egyre közeledett. Elől az ezredes, tánczoló fakó lován, a vattírozott mellet kidüllesztve. A kadét felugrott s keményen szalutált. Mellette pedig az ezredes bátor leánya állott s világos napernyőjével nevetve intgetett.

Az ezredes ösztönszerűleg viszonzni akarta a tisztelgést, de kardja a levegőben maradt. Egy pillanatra táva maradt a nagy csataintéző szája is. A harmadik pillanatban úgy visszarántotta a fakót, hogy csakugy szikrázott alatta a kövezet. A negyedik pillanatban pedig már észretért, hogy a magatartásától függ most leányának hirneve. Ránczos arcát tehát nyájas mosolyra kényszerítette, folytatta az abbamaradt üdvözlést s kollegiálisan dörögte át a másik oldalra: — Szervusz!

Soha életében még nem mondott kadétnak »szervuszt«, hát még rezerva kadétnak! Így tehát e pillanatban a csata már a fiatal ember javára dőlt el. És most következett a nagy nevetés.

Mert az alezredes, aki az ezredes mögött lovagolt, felismerte a helyzetet s nevetve tisztelgett.

Tudvalevő dolog pedig, hogy egy jól fegyelmezett csapat híven átveszi a főlebbvalók arczkifejezéseit és mozgulatait. Ha a főlebbvaló a homlokát ráncsolja, az egész ezred ránczolja össze a homlokát. Ha a főlebbvaló nevet, akkor az egész ezred nevet. Mihelyt az őrnagy látta, hogy az alezredes ur nevet, rögtön hahotába tört ki s tovább adta a nevetést. S erre a tiszték, az altiszték s az egész legénység nevetett. Öt perczig a zsinóron rángatott arczok nevető sorai vonultak el, melyek háromnegyed profilban pislogtak a szerelmes pár felé. A kadét pedig ott állt, kardjára támaszkodva, mint Napoleon az auszterliczi csata után s jóakarólag szalutált. Mellette pedig az ezredes leánya, mint egy fiatal császárné pompázó szőke szépségben. A szája mosolygott, a kis kezek az örömtől remegtek, szemei fény-

lettek s az ablaktáblák, tárva-nyitva, beleragyogták a sokáig titkolt pompát a bámuló tavaszi verőfénybe.

*

Az ezredes ur pedig a kaszárnnyába érve, le se oldotta a kardját s mint egy őrtült tigris rohant fel s alá a szobában. Senki se mert hozzá közelíteni. Csak a bátor kis leányban volt annyi mersz, hogy feleljen a tettéért. Bátran lépett a szobába, világos kalapjával a fején, világos napernyőjét a kezében lóbálva. Bátran nézte, amint az öreg hétszer elcsörtet mellette.

— Ugyan papa, csak nem haragszik rám — mondá, mikor már nyolczadszor rohant el mellette. S már ott csüngött a karján. Az öreg le akarta rázni magáról, de akkor látta, hogy könyek ülnek leánya szemében. Erre megállt. A leány pedig ráhajította szőke fejét apja vállára s gyengéden megsimogatta ránczos orcáit:

— El fog venni az a pernahajder — fuldoklott az öreg. A kis leány pedig könyes szemekkel kaczagott.

— Hát persze, hogy el fog venni. Hiszen csak azt akartuk.

Az ezredes vigasztalatlan maradt: becsapta egy kadét, egy rezervakadét. Egy rezervakadét az ezrednél!

— Hozd ide azt az embert!

A kadétnek volt annyi esze, hogy erre a megbeszélésre civilizáltan jöjjön. Így az ezredes csak per »doktor« titulálhatta s a dolog simán folyt le. Elfajtott dühvel mondta aztán az ezredes:

— Holnap reggel jelentkezék ezredrapportra. A többről majd — azután.

Másnap ezredrapport volt. Mikor az ezredes becsörtetett, a jelenlevő tisztek csak nehezen fojthatták el nevetésüket. De az óbester ur nem volt nevető kedvében s nem lett volna tanácsos, hogy valakinek nevetésre álljon az ajka. Ismét ezredes volt, a mikor a kadét elé lépett, aki viszont ismét teljesen kadét s így áldozat volt.

A kadét jelentette, hogy az ezredes ur parancsára jelent meg a rapporton.

Az ezredes tetőtől-talpig végig méregette.

— Fejet fel! — Közönyösen kezdte, hogy aztán minden szó a crescendóban élesebb lehessen. — Állat meghuzni! Vállakat hátra! Be a hassal! Hüvelykujjat ki nyujtani! Kifelé a jobb lábbal! Sok! Kevés! Bal lábhegyet kifelé! Álljon már haptákat, menydörgös menykő! — Ugy ordított, hogy elhallatszott a másik szárnytól a kantinig: — Álljon haptákat az ezredese előtt!

Ez volt a bevezetés, »az állás igazítása«!

Aztán látszólag tárgyilagos nyugalommal kezdte, de mindenki tudta, hogy a beszédje végén úgy bömböl, mint a bika. Ez tudniillik a rapport technikája.

— Maga tegnap maródit jelentett, két órára rá látták a czukrászboltban egy hölgygel ülni. Hogy kivel, az teljesen mellékes... — Fenyegetve nézett maga körül. — Majd megmutatom magának — itt már kezdte — hogy szabad-e egzeczirozás helyett dámákkal a czukrászdában ülni. Tudja, hogy mit jelent az, ha háboru idején teszi? Tudja, hogy ez dezertálás!!? Meg fogom büntetni. — Itt már dörgött a hangja. — Példásem meg fogom büntetni. Hapták! Álljon csendesesen. Harmincznap szobaáristomot kap. Holnap kezd meg. Abtretien!...

Önök talán azt hiszik, hogy ez csak tréfa. Akkor rosszul ismerik az ezredes urat. A kadét bizony leülte a harmincz napot. Csakhogy időről-időre ellátogatott hozzá az ő szőke menyasszonya, virágokat hozott az áristomba s az egész délutánon át ott maradt nála. Ez volt életének legszebb harmincz napja.

Fordította: **Viktor.**

Harold.

*Halkan dorombol czírmos az öledben,
Talpát nyaldossa, vendég jönne tán?
Unott, egyhangú, csöndes perczenéssel
Kelyeg az óra kis szobám falán.
A bükkfalomb a széles kandallóban
Izzó parázs csak, lángra kapni rest,
És lassu szárnynyal, lomha lebbenéssel
Száll el fölöttünk csöndesen az est.*

*És lassu szárnya lomha lebbenését
A mint lehajtott fővel hallgatom,
Ugy elmerengek egy ősrégi nótán
Egy észvesztő, bódító dallamon...
... Süvit a szél — s a tajtlaréros áron
Barázdát szánt röptében a sűrily
És lent a sellők hüvös csarnokában
Omló fűvényen ül Harold király.*

*Olthagyta népét, hadverő hajóit,
A normann hősök vértezett hadát,
A hírnevel, mely mint az esti árnyék
Nyomába jár három világon át.
Jogarja eltört — szétfoszlott palástja,
Kincsét az éj viharja hordta szét —
Olthagyta mind, csak sellője ölébe
Hajlhassa fáradt, koronás fejét.*

*Jer közelebb. Simítsd meg izzó arczom,
Csókold meg tikkadt, szomjas ajkamat,
Hadd elfelednem a mit elvesztél,
A csillogó, a fényes álmokat.
Oh hagyj felednem, ne gondolj a multtal,
Lelkem vesztett zománczát ne keresd —
És lassu szárnynyal, lomha lebbenéssel
Szálljon fölöttünk csöndesen az est.*

Szilágyi Ferencz.

Krónika III.

Egy óra egy nagyur életéből.

— Fantazmagória. —

— aug. 31.

(Történik: Szent-Pétervárott, 1900-ban, délelőtt tizenegy órakor. A szintér: elég tágas, világos és kényelmes szoba. A chaise-longue-on egy még határozottan fiatal, bár kissé kopaszodni kezdő ur egy szalmasárga borítéku könyvet olvas, amely nem lehet más, csak a legujabb francia regény.)

AZ URI EMBER: Soha se hittem volna, hogy ilyen érdekes író ez a Mirbeau. Nem annyira szabadszájú ugyan, mint inkább szemtelen, de hiszen nem is tragédia kell a népnek, hanem kenyér és pikantéria. Szent Prokóp, bocsásd meg neki bűneit, s nekem ezt a kitérést, s aztán lássuk, hogy mi történt a szobaleánynyal. (Tovább olvas. Belép egy gentleman és mélyen meghajlik. A regényt olvasó ember felnéz.) Ki az? Mi az? Kicsoda ön? S mit akar?

AZ IDEGEN: Bocsánat, Sire, én Felsőged magántitkára vagyok.

AZ URI EMBER: Lehetetlen.

AZ IDEGEN: Felséged nem szívesen veszi igénybe alázatos szolgálataimat, s szívesen megfelejtkezik nyomorult szolgájáról.

AZ URI EMBER: Valóban, mintha vonásai ismerősek volnának. Igen, igen... de nézze, mi jut eszembe? Nekem úgy tetszik, mintha, holmi panamák miatt, már régebben elcsaptam volna önt.

AZ IDEGEN: Bocsánat, Sire, Felséged összetéveszt engem egyik elűzött államminiszterével.

AZ URI EMBER: Lehet, lehet. (Még folyvást gyanakodva): Bizonyos az, hogy ön nem miniszter? (Nyájasabban): Az más. Tehát mit kíván? (Homlokát összeránczolva): Remélem, nem államügyekről óhajt értekezni velem?

A TITKÁR: Vigasztalhatatlan vagyok, Sire, de fel kell hívnom kegyes figyelmét néhány fontos ügyre.

AZ URI EMBER (zordonan): Ez kellemetlen, igazán kellemetlen. (Mosolylyal): Arra gondoltam, hogy ha hirtelen Szibériába küldeném önt, néhány napig ismét nyugtom lehetne. De nem; az ön vakmerősége tetszik nekem! (Elhatározással): Üritsük ki hát a keserű poharat; essünk tul rajta minél hamarabb. (Megint összeránczolja homlokát.) De csak röviden! Csak az argumentumokra szorítkozzék, s beszéljen telegramm-stilusban!

A TITKÁR: Mindenekelőtt, Sire, be kell jelentenem, hogy Felséged vazallusa, a mingréliai herceg, hogy megboszszantsa a családját, nőül vette a szakácsnőjét.

AZ URI EMBER: Teringettét, erről csaknem megfejtkeztem! Ó ez a politika, ez a politika! (Feláll, egy darabig fel s alá jár, és gondolkodik. Homlokán sötét fellegek jelennek meg; a titkár vért izzad.) Üljön le és írjon.

A TITKÁR (leül és tollat vesz a kezébe).

AZ URI EMBER (diktálni kezd): Fenség! Attól a kívánságtól indítva, hogy önnek barátságom és tántorithatatlan jóindulatom újabb bizonyítékát szolgáltatassam, amely engem ön iránt és a hős mingréliai nép iránt áthat, ama nép iránt, melyet a fegyverbarátság széttephetetlen köteléke fűz országomhoz, elküldöm Fenségednek esküvője alkalmával arczképemet gyémántokkal ékitve, hogy ön azt mellén viselje. Meg vagyok győződve, hogy Fenséged e kitüntetésben az ön iránt érzett barátságos indulatom újabb zálogát látja és kérem Fenségedet, fogadja őszinte szerencsekívánataim kifejezését. Az ön jó testvére: Miklós. Megvan?

A TITKÁR: Igenis.

AZ URI EMBER: Akkor hát nincs egyéb hátra, mint hogy kiutaltványozzam a gyémántokra szükséges pénzt.

A TITKÁR: Bocsánat, Sire, Felséged megfejtkezik a menyasszonyról.

AZ URI EMBER: Csakugyan, erre nem gondoltam! A menyasszonynak... hja persze a menyasszonynak karpereczt kell küldeni. A szokásos negyedmillió frank értékű karpereczt. No, isten önnel, titkár ur. Hogy is hívják önt?

A TITKÁR: Bocsánat, Sire, be kell jelentenem továbbá...

AZ URI EMBER: Mit? »Továbbá« is van? Nem, semmi továbbá. Mára már elég volt. Fáradt vagyok.

A TITKÁR: Esedezem, Sire!... A besszarábiai alkirály, Felséged hű vazallusa...

AZ URI EMBER: Hogyan, hát ilyen is van? (Eltűnődik.) Besszarábiai alkirály! Nem emlékszem, nem emlékszem!... Ah, most jut eszembe! A jó Dimitri, Kecskévárott! Hát még megvan?

A TITKÁR: Most ünnepli kilenczvenöt éves uralkodói jubileumát.

AZ URI EMBER: Á, ez igazán nevezetes alkalom! A jó Dimitri! Akkor neki csakugyan gratulálnom kell. Ennek a bölcs uralkodónak egy jelentékeny érdeme van: az, hogy fűt legyen akármilyen szél, soha se mozdult ki Kecskévárból. (Homlokát összeránczolva): Üljön le és írjon. (Diktálni kezd): Fenség! Attól a kívánságtól indítva, hogy önnek barátságom és tántorithatatlan jóindulatom újabb bizonyítékát szolgáltatassam, amely engem ön iránt és a hős besszarábiai nép iránt áthat, ama nép iránt, melyet a fegyverbarátság széttephetetlen köteléke fűz országomhoz, elküldöm Fenségednek úgy mostani, mint a jövő század közepén újlag megünneplendő jubileuma alkalmára arczképemet gyémántokkal ékitve, hogy ön azt mellén viselje. Meg vagyok győződve, hogy Fenséged e kitüntetésben az ön iránt érzett barátságos indulatom újabb zálogát látja és kérem Fenségedet, fogadja őszinte szerencsekívánataim kifejezését. Az ön jó testvére Miklós. Ez elég meleg, mi?

A TITKÁR: Bocsánat, Sire, aláhuztam ezt a szót: »zálogát«?

AZ URI EMBER: Aláhuzni? Minek?

A TITKÁR: Ez az aláhuzás talán megnyugtatóra szolgálna a hős besszarábiai fejedelemnek, hogy Fenségednek nem lesz kifogása az ellen, ha esetleg, szükség esetén, a mennyiben úgy fordulnának a dolgok, s így meg úgy, zálogba akarná tenni a gyémántokat...

AZ URI EMBER: Nem, nem kell aláhuzni a szót. Ne tudja meg az egész világ... Bizalmasan kell megüzenni, hogy ha netalán egy kis aprópénzre lesz szüksége, a gyémántok értékéig mindig számíthat rám.

A TITKÁR: Igenis, értem. Egyebet nem parancsol Fenséged a besszarábiai alkirály számára?...

AZ URI EMBER: De igen, most jut eszembe. Nézze, küldjenek neki egy skatulya jó szívart is. Ezt a szövetségemet különösen kedvelem. És ugy-e nagy szél fúdogál ott a besszarábiai gleccserek között?... Küldjenek neki ezenkívül egy jó bundát... a kevésbé viseltesek közül, azt például, a melyiket tavaly viseltem... No, hála Istennek, csak hogy készen vagyunk! (Nyujtózódik.) Határozottan kimerültem! Ó, ezek az államügyek! No, de legalább egy jó időre végeztem velök.

A TITKÁR: Könyörgök, Fenség...

AZ URI EMBER (türelmét vesztve): Hogyan? Még egyebet is akar? Ember, ne tegye próbára a türelmemet! Kiutaltványoztam mintegy háromnegyed millió frankot, megírtam két levelet, végre is ez mára elég! Most már hagyjon békében, s távozzék, ha jót akar.

A TITKÁR: Csak egy szót, Sire, egyetlen egy szót! A tegnapi minisztertanácsban...

AZ URI EMBER: Brrr!... No, csak folytassa.

A TITKÁR: ... szoba került egy igen kényes dolog. Egy igen jó házból való fiatal ember, talán Felséged is fogja ismerni, kissé könnyelmű, de előkelő lelkű uri ember... nemes felhevülésében azt a nyilatkozatot tette, hogy ezer taelt fizet minden európaiért, akit a becsületes megtalálók Kinából előállítanak. Akkor úgy látszott, ir-magnak se találnak ilyet, mert mind megették őket. Most kiderül, hogy a becsületes megtalálók nyolczsáz ilyen lelket liferálnak, többet, mint a mennyi azelőtt volt Kinában, mert egy pár asszony, semmit se sejtve róla, hogy milyen fényűzést üz, időközben meg is sokasodott. Ha szabad közbevetőleg megjegyezni, Sire, csak most látja az ember a Ketteler báró viselkedésének egész korrektségét; de voltak, akik nem tudtak ilyen tökéletesek lenni a kötelességteljesítésben s ez által kissé nehéz helyzetbe hozták a szóbanforgó előkelő fiatal embert. Mit titkoljam a kiábrándító valót? Nyolczsáz és egynehány ezer taelről, vagyis négymilliónégy százezer koronáról van szó.

AZ URI EMBER: Palsambleu!

A TITKÁR: ... a mi momentán kellemetlen lehet ama jó házból való fiatal embernek, akit a diszkréczió tilt megnevezni. Ő először is takarékoskodni kénytelen, mert magánjövédalma mindössze tizenkét, hivatalos illetménye pedig csak tizenhatmillió koronára rug, de még hozzá jelenleg nagyobb költsézekbe bocsátkozott...

AZ URI EMBER: Persze, persze, a sok gratuláció, s a többi!

A TITKÁR: A minisztertanácsban tehát szoba került, nem volna-e jó kérdést intézni az illető ur majordomusához, hogy ha esetleg pillanatnyi zavarban volna, Felséged hajlandó lenne néhány millió korona kölcsönnel...

AZ URI EMBER: Ezek az érzelmek becsületére válnak a minisztertanácsnak. Jól van barátom, üljön le és írjon. »Felség! Attól a kívánságtól indítva, hogy önnek barátságom és tántoríthatatlan jóindulatom stb.«, hisz tudja már? Megvan?

A TITKÁR: Igenis, megvan.

AZ URI EMBER: De most már aztán mára elég legyen az államügyekből. Számítsunk csak egy keveset: négy-milliónégy százezer és háromnegyed millió korona, három levél, összesen: ötmilliószázötvenezer korona és három levél, nem számítva azt, amit valamelyik államminiszterem melleleg fuvar és egyéb költség czimén fel fog számítani... menydörgettét, ön visszaél türelmemmel!

A TITKÁR: Sire, geben Sie uns Gedankenfreiheit!

AZ URI EMBER: Meinetwegen. De holnapig több pénzt nem adok, mert ha így haladunk, nemsokára magunk is a szomszédba megyünk. Hallgasson ide, Izé ur, kedves barátom. Nekem ma fejedelmi gyerek ne szülessék, nagyherczeg meg ne feleségesedjen, uralkodó ne jubiláljon, trónörökös az ó-hitre át ne térjen, miniszter rentekonverziót vagy vasut-államosítást ne csináljon, mert dühbe jövök. Holnap délelőtt, nem bánom, megint beszélhetünk államügyekről. És most menjen fiam, mert nagyon fontos dolgom van.

A TITKÁR (földig hajol és elsülyed).

AZ URI EMBER: Ha meggondolom, hogy az a robot, amit kormányzásnak neveznek, milyen költséges egy-szersmind!... Abszolút unalom és fizetség vég nélkül

No, de csak hogy 24 órára ismét megvásároltam a pihenésem! Semmi pénz nem sok érte, hogy nagynehezen bár, de megszabadultam ettől az államférfiutól. Végre téhát elolvashatom az *Egy szobaleány naplóját!* Jer, Mirbeau, jer, ködös, homályos énekeddel!

Ygrec.

INNEN-ONNAN.

△ **Hivatalból.** Arra volnék kíváncsi, mi czimen fogadja el a magyar királyi táviró-hivatal Rátóton a Széll Kálmán telegrammait portómentesen. Ez a kérdés rendkívül fontos, mert a kínai expedíció költségeit lehetne fedezni azzal a portóval, amely Széll Kálmánt terhelné, ha merőben privát telegrammjai után a posta portót szedne. Mert közérdekűnek, vagy pláne az ország érdekében levőnek csak nem tarthatom az olyan telegrammot, amely tegezi a czimzettet és azt mondja, hogy »szíves megemlékezéseket örömmel és köszönettel fogadom«. Mért volna az ilyen telegramm portómentes? Mert minisztereknek adja föl? Olyan nincs, a miniszterelnök hidpénzt is fizet, hát fizesse a telegrammait. Azelőtt ez a kérdés nem volt kérdés, mert csak nagy ritkán ment ilyen távirat, most azonban járványnya lesz az üdvözlés, melybe mindenki köteles belemenni. Valahol két ember koccint, rögtön telegrammot menesztenek Rátótra Széll Kálmán üdvözlétére. A római pápa nem kap annyi üdvözlétet vasárnap, mint Széll Kálmán hétköznap. Ő pedig valamennyire nyomban és dróton válaszol és a kínai expedíció költségei fedezetlenül maradnak. A tisztelet és megemlékezés nagyon szép és nagyon értékes, Széll Kálmán különösen sokra becsüli, de ha így van, akkor legalább adja is meg az árát, ha nem is értéke szerint, hanem annyival, amennyire a posta-hivatal az ilyen üdvözléseket taksálja.

* * *

* * **A román trónörökös** családját mutatja e heti képünk. Szép asszony, pompás kis bábé, legkivált a kis fiu, akire majdan a román trón száll s aki máris olyan majestetikusán áll, mintha pléhkardjával akarná szétvágni a bolgár-román konfliktust. Aki elnézi ezt a három kis vasgyurót, megállapíthatja, hogy a leendő román király nemcsak mint uralkodó, de mint családapa is első helyen áll országában, s a Carmen Sylva összes művei közül ez a legsikerültebb és a legkedvesebb.

* * *

☞ **Hadi felszerelés.** Montecuccoli idejében még csak három dolog volt szükséges a hadviseléshez: Pénz, pénz és pénz. Azóta nagyot haladt a világ, illetőleg a harcászat. Mert ezerszeres pénz kell. Az ezeregyedik szükséglet a csataképfestő. Mit ér a hadi dicsőség, ha nincs megörökítve. A puskaapor füstje eloszlik, a harci zaj elnémul, a holttesteket eltemetik, mi hirdeté a késő utókornak, hogy itt hajdan csatater volt? Az elröppenő pillanatot meg kell állítani, a dicsőséget meg kell rögzíteni. A népek milliói, akik nem voltak olyan szerencsések, hogy részt vehettek volna a vérontásban, a gyermekek és aggastyánok bámulva hadd csodálhassák. Szívük hangosabban dobbanjon, mikor látják a vértől csepegő képeket. A szemléltető oktatáshoz képek kelljenek. A keresztény neveléshez csataképek szükségesek. A német császár népeinek igazi atyja, aki mindenre gondolt: multa, jelenre, jövőre. Gondoskodik arról is, hogy a kínai háború tanulságai el ne vesszenek a jövőre nézve. Nagy népnevelő. Tudja, hogy a népre semmi se hat annyira, mint a kép, a színes, eleven tónusokban megfestett kép. Hiszen mind-

nyáján emlékszünk még a vásárokon mutogatott panorámás-bódé képeire. Hogy állotta körül az ezernyi ember és nézte érdeklődéssel a kettéhasított koponyákat. A német császár, mondják, tudja, mi kell a népek. Azért küldte el Rocholl, düsseldorfi csataképfestőt a kínai háborúba, hogy ott messze keleten fesse meg a német hadsereg dicsőségét. Kell még a kép egyébre is. A kínaiak 10–20 esztendő múlva eltálatálnák felejtetni a vereséget, hát ott lesz a kép, amely őket a németek nehéz kezére figyelmeztesse. Mert ki van mondva a császári szó: Ezer esztendeig megemlegessék azt a napot, amikor a németet meg-megbántották és ezer esztendeig ne merjenek sanda szemmel a németre nézni. Azok a Rocholl-képek borzadályal töltsenek el minden kínai szívet, még sárgábbá tegyenek minden sárga arcot. A düsseldorfi mester Walderseeval együtt hajózik Kína felé. Nem gyors-fotografus ő, aki szintelen clichéket liferál, hanem az ecset mestere, aki élénk színekkel festi meg a csatát minden borzadályát, hogy ezer esztendeig égne álljon a kínai czopf minden haja szála és önérzetes dicsőséggel töltse el minden keresztyén német keblet. A mesternek tudtára adták, hogy nagyon véres háború lesz ez, hogy a szerint lássa el magát a szükséges festőanyaggal. A magasabb utasítás szerint visz magával: 10 tonna cinzobert, 15 tonna miniumot, 1 tonna buzért, 5 mázsa karmint. A sok vérhez sok vörös festék kell. Szerintünk még kellene valami: legalább egy csataterköltöt küldtek volna a színhelyre.

* * *

***. Színházak ébredése.** A színházak megnyíltak s ha ugy tetszik, kezdődik is a színházi szezon. Publikum ugyan egyelőre nincs, mert nálunk a téli hónapokban van csak forgalom, de régi, bevett szokas szerint, szeptember elsején minden színházi kaput ki kell nyitni, megnézendő, nem lopták-e el a zárt-székeket? Londonban nyáron van a színházi szezon, mert Londonban ugy okoskodnak, hogy komédiára akkor van szükség, ha az embernek nincs egyéb dolga s így pihenő szellemét színi előadásokkal van ideje megerőltetni. Mert bizonyos mértékben szellemi munka a színházlátogatás, a minthogy szellemi munka, ha mindjárt szórakozás is: a levélírás vagy a könyv-olvasás. A gazdag embernek persze mindegy, ha télen, ha nyáron megy el a páholyába, egész napja pihenés s így estére előveheti a jobbik esztét és figyelemmel kísérheti Shakespeare jellemfejtéseit vagy Ibsen okoskodásait. A szegény ember ellenben télen egész nap hivatalában ül, dolgozik, izzad, s estére ugyancsak nincsen kedve, hogy még drámai szabályokat is ellenőrizzen. Sajnos, nincs sem elég gazdag, sem elég szegény emberünk s így télen is, nyáron is üresek a színházaink. Ezt a hézagot területet betöltendő, a színházigazgatók minden szeptember elsején programokat adnak ki. Ha ezek a programok kabátot és gukkert viselnének s helyet foglalnának a földszíntelen, tele volna a színház. Sajnos, erre a programok nem képesek, sőt azt se teszik meg, hogy a színpadig eljussanak. A program olyan, mint a kocsmák elé függesztett fahéj-czégér. Künt jól fest, de mit szólna hozzá a vendég, ha bor helyett fahéjat öntenének a poharába? Papirosra igen szép és nemes dolgok: a felírított Aischylosok, a Troilus és Cressidák, a Tell Vilmosok, a huszonöt éves ősz-színészek új bemutatásai, a Jászai Mari csodálatos vándorlásai stb. stb., de praxisban aligha lesz sikere ennek a vállalkozásnak s nem mi, hanem a direktorok az elsők, akik ezt tudják. Mert ki hinne abban, hogy a Peleskei Nótárius, amelynek vasárnap délután is alig akad nézője, éppen ebben az esztendőben három színházban üssön be? A nótáriust előszedi a Nemzeti-, a Vig- és Népszínház s a Peleskei Nótáriust nem fogja előadni egyik sem, mert a nótáriusnak lesz annyi esze, hogy akadályai jöjjenek közbe. Különben is programot adni színházban, ahol egy esztendő évtizedet jelent, a hol a közönség és nem a predesztináció ad törvényt, ahol teljesen a külföld befolyása alatt állunk, ahol a szerencse a legnevezetesebb faktor, ép olyan dőre

dolog, mintha valaki azt mondaná, hogy 1901. január 12-ikén, a délutáni klabriásban, zöld bellára veszi föl a partiet. Ha fel is veszi, mi értelme van előre kikürtölni? A színházi élet legyen rugalmas, szabad és mindenre kész. Ha tegnap Párisban egy darab sikert arat, mutassuk meg itt holnap, ha ma egy lehetőség bukkan fel, ne szarítsuk meg neki egy évre a kenyerét, ha ma egy jó színészünk akad, keressük meg neki mindjárt a körét: a klasszikusok örökkévalók, a színészek nem. Ám mindezt leírni tulajdonképpen hiába való dolog. Tudja ezt mindenki és még is cselekszi minden direktor. A színház muzsája nem czopfos államhivatalnok s a színészek nehezen lesznek burokraták. Figaró a mellett, hogy jókedvű legyen, még borbély is volt; de ha valaki azt parancsolta volna rá, hogy sebésznek hívassék és a mellett előjegyzési naptár szerint kövesse el tréfáit, alighanem besavanyodott vagy megszökött volna.

* * *

== Költészet és rendészet. Egy szerencsétlen versfaragó, aki elméjének korcszülöttéit sehogysem tudta elhelyezni, gondolt merészet s nagyot: beküldte a verseit az állami rendőrségnek. Szegény lelencz! Ott vergődött a füstös rendőri szobában. A jó bácsik nem tudtak vele mit csinálni. Végre is el kell helyezni valahol. A jó ujságíró fiuk könyörültek rajta. Elvitték magukkal, megtisztogatták, megfésülgették. Életadó nyomdafestékekkel táplálgatták. A kis korcszülött végre is eljutott oda, ahova a maga emberségéből sohase jutott volna el: a hir csarnokába. A hirrovat egyik zugában adtak neki helyet. Még tegnap így nyavalygott az istenadta.

Hát nyílik egy új sir többi között,
Szegényebb lett megint a fényes planéta,
Ha ugyan szegényebb, hisz aki elköltöztött,
Csak egy szerelmes — közönséges poeta.

Ma azonban már sokkal vigabban van. Egy pillanatig se gondol a halálra. Hogy belekóstolt a nyomdafestékbe, egyszeriben a halhatatlanságról álmodozik. A rendőrségnek pedig nem köszönjük meg az ilyen felfedezéseket. Az igaz, hogy ő csak a viszonyosság elvét követte. Mert ha a szerkesztőség kap ilyen verset, hát az is policzaj után kiált. Hát a tréfas rendőség is megtette, hogy ő meg a szerkesztőség után kiáltott. Hanem mégis veszedelmes precedens. Valamennyi titkos drámaíró, ha nem tudja elméjének idétlen szülöttét elhelyezni, a rendőség segítségét veszi igénybe.

* * *

***. Az első kínai győzelem.** Berlinben, az operaházban, nyáron a *Gésákat* adták elő. A darab tetszett, közönség is volt, egy nap azonban: kitört a német-kínai konfliktus és az I. R. rendelte, hogy a *Gésákat* azonnal vegyék le műsorról. És le is vették. Ez volt a németek első győzelme, amelyet, remélhetőleg, mihamarabb követnek az alábbi jelenetben megírott diadalok.

A német császár. Generalissimus! lépjen elő és mondja el a mai háborus nap eredményét!

A generalissimus (állig fölfegyverkezve, zordonan, mint Moltke és ékesszóloán, mint Bismarck, referálni kezd): Szép győzelmek, felség, büszkék lehetünk rájuk. Hozsánna neked!

A császár. Halljuk!

A generalissimus. Berlinben elfogtunk hatezer kínai napernyőt, amelyek nyíltan tüntettek a német felsőbbtség ellen. Hamburgban négyezer csomag kínai teát tartóztattam le, Frankfurtban pedig szétlöttem nyolczszáz lámpiónt. Gyáván haltak meg.

A császár. Meg vagyok elégedve. Folytassa.

A generalissimus. Halléban számos kínai vázát helyeztettem rendőri felügyelet alá. Göttingában pedig egy közveszélyes mikádó télikabátot zártam börtönbe.

A császár. Igen jól van.

A generalissimus. A kikötőbe érkezett mandarin-narancsokról is gondoskodtam s végül egy kínai szemű hölgyet fel-szólítottam, hogy tíz nap alatt távolítsa el az alkotmányellenes szemeket.

A császár. Fogadja elismerésemet. És a hadi sarcz? még semmi?

A generalissimus. Oh igen! Két mázsa ezüst.

A császár. Ne mondja; hisz ez pompás!

A generalissimus. Természetesen: china-ezüst.

A császár. (Ajkat bigyeszti s ezzel az audiencia vé-
get ér).

* * **Szeceessziós öngyilkosok.** Élni nehéz, meghalni könnyű, de elmésen távozni erről a világról, kétségtelenül ép oly nehéz, mint nyomoruságban élni rajta. A legtöbb ember különben nem szokta ezen a fejét törni (a fej olyankor többnyire amugy is össze van törve) és a legegyszerűbb udvariassági szabályok mellőzé-sével hagyja itt a sártekét. Azért feljegyzésre érdemes két eset az, amely e héten a halottas krónikákba került. Az egyik a Lánchídon történt, ahol egy öngyilkos következőképp ugrott le a vízbe: levetette a kabátját, átdobta magát a korláton s az elrémült rendőr felé udvariasan ennyit kiabált: »Biztos ur! Wesselényi-utca 49!« Így a rendőrséget megkímélte attól, hogy utána nyomozzon; ugy is elég dolga van annak az élőkkel. A másik öngyilkos utolsó óráit verselésre használta föl. Kellemtelen poézis lehet, amiben a revolver pattantja ki a rimet és szó sincs róla, a vers nem is sikerült. Azt azonban bebizonyította, a minthogy a hidról leugró öngyilkos is meg-cselekedte, hogy a halál nem mindenkinek borzalmas s egy kis jóakarattal ime kedélyesen lehet vele diskurálni. Ha a konzekvenciákat nézzük, a jövődö öngyilkosok közt bizony-nyal akadnak ugyanily elmések és ugyanily jókedvűek. Lesz-nek, akik a revolverlövés előtt eljárják a nagy mazurt; lesz-nek, akik, mielőtt mérget isznak, néhány anekdotát fāragznak a Borsszem Jankónak, lesznek, akik a nevetéstől hasukat fogva akasztják fel magukat. Sőt bizonynyal akad olyan öngyilkos is, aki patyolat jókedvben, kicsipve megy fel a hidra, ott nagyot kurjantva ugrik át a karfán és estében teli torokkal kiáltja a nézőknek: »Tyuhaj! Sohse halunk meg!«

IRODALOM.

Nietzsche.

A nekrológ ismertető jele, hogy a dicséret jegyében készül és az ünneplés akkordjaiban hangzik ki. A reczi-péje nemcsak ahhoz igazodik, hogy a halottakról csupán jót szabad mondani, de kötelességévé teszi a bucsuztatónak, hogy valami diadalt állapítson meg. Holott a halál min-dig bukás és a legsikeresebb életpálya vége is a Nihil ural-mát dokumentálja. Az elmulás meghiusit minden győzel-met és a koporsó felett csak az emberi lét semmiségét lehet hirdetni. Kopottak ezek az igazságok, de újból való elmondásukat kiválóan aktualissá teszi Nietzsche halála, mert kevésszer tört még ember oly magasra, mint ő, és ez sokszorosan megnöveszti a mélységet, a hova a végzet alátámasztotta. Az volt a programja, hogy fölébe emelkedjék mindama törvénynek, a mi az embert e földi téreken lenyűgözi és az lett a sorsa, hogy az istenek e világ utolsói közé vetették. Ertelmét, melylyel sorompóba hívott minden hatalmat: sötétségbe borította a boszuló természet és a kinek lelke egy tisztább, jobb világ zené-jét áhitozta, mondhatatlan fájdalmak hörgései között töl-tött több, mint tíz esztendő, mig nem a halál befedezte a

csöndesség köpönyegével. Valóban, a halottakról — és kiváltképen Nietzsche-ről — csak szomorut lehet mondani vagy semmit.

Válaszszuk inkább az utóbbit. Ugy szólunk a ha-lotról, hogy az élőknek beszéljünk, ami annyit jelent, hogy hagyjuk az embert és maradjunk a gondolkodónál. Mert ebben a részben nincs hatalma a halálnak; az egyén szertefoszlik, de a gondolat örökkévaló és amely eszme egyszer bekerült az emberiség kollektív tudatába, az ki-irthatatlanul munkál az intellektuális evolúcióban egészen az idők beteljesedéseig. Valójában ilyen halhatatlanságot jelent a horatiusi *non omnis moriar* és ebben a tekin-tetben előkelő rang jut Nietzsche-nek. Megadatott neki, hogy a legmarkansabb kifejezője legyen egy nagy értelmi törekvésnek és gazdag volt az erélyben, hogy a másokkal közösen vallott ideáknak új és eredeti alapot vessen. Tanításával, a kiválóság jogainak hirdetésével, hozzákapcsolódott az antidemokrata áramlathoz; módszerével, a morális fogalmak kritikájával pedig meggyarapi-totta a gondolkodás arzenálját.

Eredetisége és jelentőségének mértéke a módszerben van, hogy kívül helyezkedve az évezredek óta uralmon levő erkölcsi világrenden, új értelmezését adta a Jó és Rossz fogalmának, helyesebben: más ismertető jeleket álla-pított meg reájuk nézve, mint a melyek tiszteletére a conventio reánevett bennünket; hatásának magyarázata pedig arra vezet vissza, hogy velejében ugyanazt tani-totta, amit Taine meg Renan, Ibsen meg Spencer és mel-leltük meg körülöttük még egy csomó más író és gon-dolkodó hirdetett: hogy nem a demokrácia a legjobb társadalmi szervezet, hanem az arisztokrácia.

Két forrásból táplálkozik ez az áramlat. Az egyik az a desillusio, ami a demokrácia győzelmét követte, a má-sik a természettudományi vizsgálatok eredményeinek alkalmazása a társadalmi élet jelenségeire. Az a hatvan év, ami a demokrácia felülkerekedése óta eltelt, bőven elég volt, hogy elmulaszsa a mámort és ha azelőtt a demokrata berendezésnek csak az előnyeit látták, ma a kinövéseit is érzik. Azelőtt kíváncsúnak tűnt fel mindazok előtt, akik az emberiség javát szívükön hordták; ma meg-csömöröltek tőle sokan, köztük egynéhányan a legemel-kedtebb szellemek közül valók. Ugy találjuk, hogy a teljes egyenlőség nem a legparadicsomibb állapot és az általános szavazatzog nem a legbölcsebb alapja a kormány-zásnak, a tömeg uralma nem a legjobb és nem a legál-dásosabb, a mellett, hogy reáadásul, noha a szabadság mezében hivalkodik, végső következtetésében az egyéni sza-badság megsemmisítésére vezet.

A tapasztalatnak ezt a leczkét megerősítik a termé-szettudományi vizsgálódás adatai. A demokráciának alap-elve az egyenlőség, holott a természet nem ismer ilyesmit. A világ megalkotásában az arisztokrata elv dominál. Az egyik teremtmény nem olyan, mint a másik, hanem jobb, erősebb, életrevalóbb és ha a demokrácia azt hirdeti, hogy egyenlő jogok illetnek meg bennünket, a természet megfigyelése arra tanít, hogy különböző tehetségeinknél fogva különböző kötelességeink vannak és más követeléseink lehetnek. A természet igazságossága — úgy értve e szót, ahogy általában szokás — pusztá fikció csupán; a valóság az, hogy a természet igazságtalan, egyik teremtményének előnyt ad a másik fölött és a végső konkluzió ugy hangzik, hogy, amiként a természet életében az erő-sebb, az életrevalóbb győz, az emberiség igazi evolúciójá-nak is az az útja, hogy a nagyobb gyűrje le a kisebbet, az erősebb maga alá hajtja a gyöngébbet.

Az arisztokrata princípiumnak ezt a felmagasztalá-sát hirdette Renan filozófiai drámáiban és dialogusaiban, Taine a jelenkori Franciaország alakulásáról írott művé-ben, Ibsen a drámáiban, Spencer a természettudományok

synthesiseinek szentelt köteteiben, több-kevesebb szókimondással azt vallva, hogy az a társadalmi nivelláció, mely felé a demokrácia törekszik, nem felel meg a természet rendjének és nem segíti elő az emberiség fejlődését; de senki sem ismételte ezt nyomatékosabban, harsányabb szóval és radikálisabb formában, mint Nietzsche és senki nem tett annyit e felfogás tértfoglalására, mint ő. Bizonyos igaz, hogy ez nem csupa érdem, mert vajmi kérdéses, hogy a demokrácia, ha hazugságon alapul is, hatásának összességét véve nem mulja-e felül jótékonyosság tekintetében az erősek uralmának rideg igazságát? — de a jelentőség szempontjából elég arra, hogy fentartsa Nietzsche nevét és el nem mellőzhetővé tegye eszméit az emberi gondolkodás dinamikájának erőpontjai között. Lehet-e azonban ezt diadalnak nevezni, mikor nincs, aki a sikert élvezze?

Salgó Ernő.

HETI POSTA.

Lapunk legutóbbi számában *Te és én* cím alatt verset közlünk, amely alá a beküldő neve: Kövessy Eta volt nyomtatva. Ma eljött szerkesztőségünkbe Szalai József ur és bemutatta ugyanazt a verset, amely már régebben, egy más ujságban, az ő neve alatt jelent meg. Ez bizony kétségtelen plágium s így nem marad más hátra, minthogy a feledékeny kisasszonyt megfosszuk az idegen tolltól, melyet, ime, Szalai József urnak juttatunk vissza.

G. K. *Veszprém*. Szíves üdvözlétét köszöni az, akit illet.

Ujfént. Az is elég kritika, ha egy versről nem mondunk semmit. Sőt többnyire ez a leghelyesebb bírálat.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Főmunkatárs: KÓBOR TAMÁS.

Magyar királyi államvasutak.

F. é. szeptember hó 1-ével való hatálylaval a keletnémet magyar vasuti köteleződíjszabás II. rész 1. füzetének 40. és 232. oldalán Moabit állomásra foglalt pótdíjszabás helyébe a következő díjtételek lépnek életbe és pedig: a 40. oldalon gyorsárura 24 fennig, az I. darabáru osztályra 12 fennig, a II. darabáru osztályra 12 fennig, az A1 kocsirakományi osztályra 9 fennig, a B) kocsirakományi osztályra 8 fennig, az A2 külön díjszabásra 6 fennig, az I. külön díjszabásra 5 fennig, a II. külön díjszabásra 5 fennig, a III. külön díjszabásra 3 fennig.

232. oldalon a 44a sz. kivételes díjszabásra 11 fennig, a 44b sz. kivételes díjszabásra 6 fennig, a 44c sz. kivételes díjszabásra 6 fennig, a 44d sz. kivételes díjszabásra 5 fennig.

szabásokat tartalmaz, réz és cementréz, továbbá nehéz ásványolajok szállítására, valamint mérsékelt díjtételeket oly közönséges gyorsárura, melyeknél az egyes darabok súlya 50 kgot meg nem halad. A szóban forgó díjszabási pótlék darabonként 6 fillérért megszerezhető.

Az ó-becse-ujvidék-titeli h. é. vasuton fekvő »Tisza Kálmánfalva« megálló rakodóhely, mely eddig csak személy-, podgyász- és kocsirakományi teheráruforgalomra szolgált, f. évi augusztus hó 1-én a gyors- és teher darabáruforgalomra is megnyitott.

Royal szálloda. Budapest.

A főváros leglátogatottabb étterme.

Esténként az elite-közönség és a művészvilág találkozó helye.

Minden este cigány-zenekar.

Smidt Károly, igazgató.

SZÉNÁSSY, HOFFMANN ÉS TÁRSA

párisi és lyoni selyemgyári raktára, Budapest, IV., Bécsi-utca 4.

Raktárunkon található a legszebb és legnagyobb választék divatos selyemkelmék, csipkék és szalagok, valamint gyöngytülldiszek pointlac ruhák és poinlac kelmékből. Fekete, fehér és színes selyemkelmék 85 krtól 14 frtig. Foulard-, Pongis- és Satin Liberty-selymek 65 krtól kezdve. Angol mosóselyem 80 cm. szélességben 1'25 krtól kezdve. — Mintákkal kívánatra készséggel szolgálunk.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

Egyéves önkéntesek

részére küld díjtalanul árjegyzéket

Egyéves önkéntesek

részére készíti a legelegánsabb egyenruhákat

Egyéves önkéntesek

részére sorozási kérvénymin-tákat díjtalanul küld

Egyéves önkéntesek

részére legolcsóbban készíti az egyenruha-felszerelést

Egyéves önkéntesek

részére minden katonai ügyben díjtalanul ad felvilágosítást

Egyéves önkéntesek

részére ujabban kiadott utbaigazítási könyvét díjtalanul küldi.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

Kiss József összes költeményei

Első olcsó kiadás. Ára bérmentve küldve 1 frt 60 kr.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.